БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда үндезилеттингеш

1963 ч. ИЮЛЬ 27 СУББОТА № 177 (5581).

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Өртээ 2 көп.

Харылзааның чепсектери — идеологтуг улуг күш

Чурттуң улус ажыл-агыйының тус-тус адырларын оперативтиг удуртурунга болгаш партияның идеологтуг сорулгаларын калбак массаларга пропагандалап нептередиринге улуг рольду харылзааның янзы-бүрү чепсектери — радио, телефон, телеграф болгаш почта ойнап турар. Ылаңгыя бистиң аныяк республикавыстың экономиказын болгаш чоннуң культурлуг амыдырал чуртталгазын шалыпкын хөгжүдерингé харылзаа чепсектериниң ужур-дузазы онза улуг. Республиканың харылзаа ажылдакчылары боттарының мурнунда салдынган чугула сорулгаларны шиитпирлээр талазы-биле бирги чартык чылда чамдык чедиишкиннерни чедип алганнар.

Бүгү-ле районнар төптеринге почтаны хүн бүрүде чедирип турар, радио точкаларының саны эрткен чыл-биле деңнээрге, он хуу калбарган, харылзаа органнары күрүнеге орулга киирериниң планын ниитизи-биле ажыр күүсеткен. Районнарда харылзаа салбырларының аразында калбарган социалистиг чарышка эң дээре кергүзүглерни Сарыг-Сеп, Шагаан-Арыгның харылзаа контораларының коллективтери чедип алган. Харылзаачыларның 48 бригадалары коммунистиг күш-ажылдың деп ат дээш демисежип турар, а 12 бригадалар ол хүндүлүг атты чедип алган. Боттарынга онаашкан даалгаларны коммунистиг ёзу-биле көрүп, ажылдың бедик культуразын чедип ап турар мурнакчы кижилер республика харылзаачыларының коллективтеринде эвээш эвес. Оларга хамыктың мурнунда монтёрлар Х. Данзын-оол, М. Бухтуев, И. Сайгутин, оператор О. Сагды (Кызылдың харылзаа салбыры), почтальон А. Жердинская (Тожу), телефонист Е. Байгажакова (Өвүр), телеграфист О. Горшкова (Сарыг-Сеп) болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Чартык чылда чедип алдынган чедиишкиннер-биле чергелештир республиканың харылзаа органнарының ажылында улуг четпестер бар. Районнар аразында телефон шугумунуң капитал септелгезин чорударының чартык чыл планы күүсеттинмээн, телеграммаларны озалдып чедирер таварылгаларның саны эрткен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге көвүдээн, көдээ черлерни, ылаңгыя колхозтарның фермаларын, хову турлагларын радиожудары аажок оожум чоруттунуп турар. Барыын-Хемчик, Өвүр, Тес-Хем болгаш өске-даа районнарда хойму бригадаларны, хову турлагларын радиожударынче кичээнгей кошкан салдынып турар. Республикага бирги чартык чылда көдээ черлерни радиожударының планы үүгле 31 хуу күүсеттинген чорук, СЭКП Тыва обкомунуң бешки пленумунуң шиитпирин амыдыралга боттандырарынче харылзаа органнарының удуртуучулары чогуур кичээнгей салбаанының херечизи-дир.

Бирги чартык чылдың төнчүзүнде парлалга чагылгаларын чаартыр талазы-биле чугула ажыл организас чок байдалга эрткен. Кызыл хоорайның № 6 почта салбыры ол ажылды мырыңай чорутпаан, оон түннелинде алгы заводунуң чоогунда кварталдарда солун чагылгазының саны амгы үеде барык чартык кезиинге чедир эвээжээн. Кызыл-Мажалыктың, Чадааның, Самагалдайның харылзаа конторалары чагылгалар чаартырының планын тустузунда 50—55 хуу кылдыр күүсеткилээн.

Көдээ черлерде почта чедирилгезинде улуг четпестер бар. Чижээ, Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозу салбырларже почта чедирер почтальонну тусийлаваан, ынчангаш чеди салбырларга чагылгалар чамдыкта ай-айы-биле четпейн баар фактылар эвээш эвес. Шак-ла ындыг байдал Барыын-Хемчик, Улуг-Хем районнарның чамдык черлеринде база бар. Кызылдан районнар төптеринге почтаны хүннүң-не чедирип турар, а районнар иштинге почта үр саадаар чоруктар хөй. Ол дээрге харылзаа салбырларының удуртукчуларының четпес ажылының түннели-дир. Көдээ черлерже почта чедирилгезин экижидеринче парткомнар болгаш райкүүскомнар кичээнгейни күштелдирзе чогуур.

Республиканың харылзаа органнарының техниктиг чепсегленишкини амгы үеде дыка бедээн. Ынчалзажок тускай мергежилдиг кадрлар чедишпес чорук, харылзаа чепсектерин эки ажыглаарынга шаптыктап турар. Чижээ, Хандагайтының харылзаа конторазында телеграфтың болбаазырангай аппарадын тургускан, ол хирезинде аңаа ажылдап билир тускай мергежилдиг кижи чогундан телеграмманы амдыгаа чедир телефон дамчыштыр чорудуп турар. Республиканың харылзаа конторларының начальниктери болгаш оралакчылары 20 ажыг кижи бар, а оларның иштинден харылзаа талазыбиле тускай эртемниглер үүгле дерт болуп турар. Чамдык харылзаа конторларында тускай мергежилдиг кадрлар мырыңай чок. Республиканың харылзаа эргелениң удуртуучулары кадрлар белеткээринче кичээнгейни күштелдирер үе келген. Ылаңгыя национал кадрларны белеткээриниң курузун организастаары чугула. Ол ышкаш билиг бедидеринче база бот-өөредилгеже кичээнгей салза чогуур.

СЭКП обкомунуң чоокта чаа болуп эрткен пленумунга болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң дерткү сессиязынга хүлээп алдынган амыдыралчы чугула шиитпирлерни боттандырарынга улуг рольду ойнаар хүлээлгелиг харылзаачылар моон соңгаар ажылында бар четпестерни чайладып, көдээ черлерни радиожударынче, парлалга чагылгаларын чаартырынче, почта чедирилгезин чурумчударынче, чоннуң харылзаа хандырылгазының культуразын соксаал чок бедидеринче кол кичээнгейни угландырар ужурлуг.

Акы-дуңма найырал быжыгып турар

Н. С. Хрущевтуң болгаш Л. И. Брежневтиң байырлыг чагаазы

Эштер Н. С. Хрущев биле Л. И. Брежнев Куба Республиканың удуртукчу ажылдакчылары эштер Фидель Кастрога болгаш Освальдо Дортикос Торрадога байырлыг чагаа чорудуп, республиканың революстуг байырлалы—национал тура халыышкынның он чыл ою-биле холбаштыр чүректиң ханызындан байырны ында чедирип турар.

Ам хосталганың маадырлыг ортулуу болу-берген ортулукка он чылдың мурнунда чаа амыдырал дээш демиселдиң чалбыыжын кыпсып үндүрген шылгарангай революсчу эш Фидель Кастрога баштаткан куба улустуң туруштуг болгаш эрес-маадырлыг чоруун совет кижилер магадап турар деп, чагаада чугаалап турар. Ам бо үеде Куба Республиканың делегей байдалы кажангызындан-даа артык быжыккан. Куба революцияның тиилелгелиг базымын соксадыр азы саададыр дээр АКШ-тың агрессчи империалистиг бөлүктериниң оралдажыышкыннары куба чазактың быжыг туружунуң, куба улустуң дайынчы сырый каттышканының, Совет Эвилелиниң акы-дуңма эп-сеткил каттыштырылгазының, а ол ышкаш социалистиг чурттарның болгаш тайбыңга ынакшылдыг улустарның политиктиг болгаш моральк күүлүг деткимчезиниң ачызында чедимче чок болуп буурап дүшкен. Экономиктиг болгаш культурлуг тургузушкуннуң айтырыгларынга улам улуг кичээнгейни көрүндүрер арганы куба улуска берип турар таарымчалыг байдал тургустунган. Куба удуртукчулар болгаш Кубаның улузу чурттуң ажыл-агыйын көдүрериниң нарын айтырыгларын улуг энергия-биле шиитпирлеп турар, ол болза Кубага социализмни тургузарының чугула үүлү болур.

Совет Эвилелин болгаш Кубаны каттыштырып турар акы-дуңма найырал болгаш кады ажылдажылга хүн келген тудум-на быжыгып турарын чагаада демдеглеп турар. Оон чайыннанчак херечизи болза, чоокта чаа эш Фидель Кастронуң ССРЭ-ге кылган найыралчы аян-чоруу болган.

* * *

ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко Куба Республиканың революстуг байырлалы-биле холбаштыр байырлыг телеграмманы Куба Республиканың даштыкы херектер министри Рауль Роа Гарсиага чоруткан.

(СЭТА).

Агаарга, космос делгеминге база суг адаанга ядролуг чепсектиң шенелделерин хоругдаар дугайында

КЕРЭЭ

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинин, Великобританияның болгаш Соңгу Ирландияның каттышкан хаан черинин, Американың Каттышкан Штаттарының мөөн адаанда «эге-баштайгы киржикчилер» деп адаттынып турар чазактары,

чепсегленишкинни эңдере бүдүрер чорукту чок кылыр болгаш чепсектиң бүгү-ле хевирлерин, оон иштинде ядролуг чепсекти-даа бүдүреринге база шенелделерин кылырынга идиглиг болур чорукту чайладыр ужурлуг, чепсегленишкинни Каттышкан Нациялар Организациязының сорулгаларынга дүүштүр делегейниң шыңгыы контролю-биле бүгү-ниити болгаш бүрүн дужүреринiң дугайында дугуржулганы аң-не дурген чедип алырын бодунуң кол эчис сорулгазы кылдыр чарлавышаан,

ядролуг чепсектиң бүгү-ле шенелде чазылдырышкыннарын мөңгезиби-ле соксадырын чедип алырынче түткүвүшаан, ол сорулга-биле чугаалажыышкыннарны уламчылаарынга шиитпирлиг болбушаан база кижини долгандыр туруп турур үүлдериниң радиоактивтиг бүдүмелдер-биле хорадаттынарын чок кылырын күзевишаан, дараазында үүлдериниң дугайын дугуржуп алган:

I ҮҮЛ

1. Бо керээниң киржикчи бүрүзү бодунуң юрисдикциязының азы контролюнуң адаанда туруп турар кандыг-даа черге ядролуг чепсектиң кандыг-даа шенелде чазылдырышкыннарын болгаш өске кандыг-даа ядролуг чазылдырышкыннарны хоругдаарын, чайладырын болгаш болдурбазын хүлээнип тур:

а) агаарга; комсос делгемин киириштир, агаар кызыгаарының даштынга; девискээр сугларын болгаш ажык далайларны киириштир, суг адаанга; база

б) бир эвес ындыг чазылдырышкын, юрисдикциязының азы контролюнуң адаанга ук чазылдырышкынны чорудуп турар күрүнениң девискээр кызыгаарларының даштынга радиоактивтиг тоглаашкыннарның кээп дүжерин болдуруп турар болза, өске кандыг-даа үүлдерге шенелдени кылбас. Ынчаарга чер адаанга кылыр бүгү-ле ындыг чазылдырышкыннарны мөңгези-биле хоругдаарынче аппар чыдар, бо керээге эге тайылбырда киржикчилериниң медеглээни, чарарынче оларның түткүүр апаары ол керээни чарарынга бо иштики пунктунуң үүлү когарал чедирбес ужурлуг дээрзин барымдаалап турар.

2. Бо керээниң киржикчи бүрүзү, бо үүлдүң 1 пунктузунга айытканн үүлдериниң кайызынга-даа чоруттунар апаар ийикпе, азы ол 1 пунктуда айыттынган уржуктарлыг болур апаар, ядролуг чепсектиң кандыг-даа шенелде чазылдырышкыннарын болгаш өске кандыг-даа ядролуг чазылдырышкыннарны кайы-даа черге чорударынга идиглиг болурундан, деткиринден азы кандыг-бир киржилгелиг болурундан дадагалзаарын улам ынай хүлээнип тур.

II ҮҮЛ

1. Бо керээниң кайы-даа киржикчизи бо керээге чазалганы саналдап болур. Саналдаан кандыг-даа чазалганың текстизин депозитар-күрүнелер киирер, олар ону керээниң бүгү киржикчилеринге чорудуп бээр. Оон соонда, бир эвес ону керээниң киржикчилериниң үштүң бири азы оон-даа хөйү негээр болза, депозитар-күрүнелер конференция чыылдыргаш, ындыг чазалганы чугаалажып көөрү-биле керээниң бүгү киржикчерин олар аңаа чалап келлирер.

2. Бо керээге кандыг-даа чазалганы, керээниң эге-баштайгы бүгү киржикчилериниң бадылаашкынын киириштир, керээниң бүгү киржикчилериниң бадылаашкынының хөй нуруузу бадылаан турар ужурлуг. Керээниң эге-баштайгы бүгү киржикчилериниң күштүг болдуруп бадылаан бижиктерин киириштир, керээниң бүгү киржикчилериниң хөй нуруузунуң күштүг болдуруп бадылаан бижиктерин шыгжаары-биле дужааган соонда, ук чазалга керээниң бүгү киржикчилеринге күштүг болур.

III ҮҮЛ

1. Бо керээ бүгү-ле күрүнелериниң аңаа ат салырынга ажык болур. Бо үүлдүң 3 пунктузун ёзугаар керээ күштүг болуп киргижеге чедир, бо керээге ат салбаан кандыг-даа күрүне аңаа кайы-даа үеде каттыжып болур.

2. Керээге ат салган күрүнелер бо керээни бадылаар ужурлуг. Бадылаан грамоталарны болгаш каттышкан дугайында документилерни керээниң баштайгы киржикчилери — күрүнелериниң кадагалап шыгжаары-биле ам томуйлаттырып турар чазактар — Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң, Великобританияның болгаш Соңгу Ирландияның каттышкан хаан күрүнезиниң, Американың Каттышкан Штаттарының чазактарынга кадагаладыры-биле дужаар ужурлуг.

3. Бо керээни баштайгы бүгү киржикчилер ону бадылаанының болгаш бадылаан грамоталарның кадагалалынга оларның дужааганының сөөлүнде күштүг болур.

4. Бадылаан грамоталарны азы каттышкан дугайында документилерни бо керээ күштүг болуп эгелээн сөөлүнде кадагалалга дужааган турар күрүнелерге олар бадылаан грамоталарны азы каттышкан дугайында документилерни кадагалалга дужааган хүнүнде ук керээ күштүг болуп эгелээр.

5. Кадагалап шыгжаар чазактар болза, ат салыышкын бүрүзүнүң үезиниң, бадылаан грамота бүрүзүн болгаш каттышкан дугайында документини кадагалалга дужааган үезиниң дугайын, бо керээниң күштүг болуп эгелээн үезиниң дугайын, конференцияны чыылдырар дугайында кандыг-даа негелделерни алган үезиниң дугайын, а ол ышкаш өске-даа медээлериниң дугайын бо керээге ат салган болгаш каттышкан бүгү күрүнелерге доп-дораан дыңнадып турар.

6. Кадагалап шыгжаар чазактар бо керээни Каттышкан Нациялар Организациязының Уставының 102 үүлү-биле дүүштүр бадылаан турар.

IV ҮҮЛ

Бо керээ хуусаа чок болур.

Бо керээниң киржикчи бүрүзү болза бодунуң күрүне тускай догуннаашкынын боттандырар чурумну ёзугаар, бир эвес бо керээниң уткашынары-биле холбашкан оона байдалдар оон чуртунуң дээди эрге-ажыктарын айыылдың адаанга тургускан деп ол шиитпирлээр болза, керееден үнер эргелиг. Ындыг үнүүшкүннүң дугайын керээниң өске-даа бүгү киржикчилеринге үш ай бурунгаар дыңнадыр ужурлуг.

V ҮҮЛ

Орус болгаш англи текстилери бир дөмей күштүг бо керээни кадагалап шыгжаар чазактарның архивтеринге кадагалап шыгжадыры-биле дужааган турар. Кадагалап шыгжаар чазактар бо керээни болур-чогууру-биле шынзыткан хоолгаларны керээге ат салган болгаш аңаа каттышкан күрүнелериниң чазактарынга чорудуп бээр.

Моон адаанда күрүнелериниң болур-чогууру-биле бүзүреттирген төлээлекчилери бо керээге ат салган.

Муң тос үүс алдан үш чылдың..... хүнүнде Москвага үш хуу кылдыр бижээн.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазааның мурнундан

Великобританияның болгаш Соңгу Ирландияның каттышкан хаан күрүнезиниң чазааның мурнундан

Американың Каттышкан Штаттарының чазааның мурнундан

ДЫҢНАДЫГ

АКШ-тың президентизиниң болгаш каттышкан хаан күрүнезиниң тускай төлээлекчилери — АКШ-тың күрүне секретарының политиктиг айтырыглар талазы-биле оралакчызы У. А. Гарриман болгаш лорд-чөвүлелдиң даргазы болгаш каттышкан хаан күрүнезиниң эртем айтырыгларының талазы-биле министри лорд Хэйлшем боттарының чөвүлекчилери-биле июль 14-те Москвага келген. Дээрги Гарриманны болгаш лорд Хэйлшемни ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Н. С. Хрущев хүлээп алган. Ядролуг шенелделерни соксадыры-биле холбашкан айтырыгларны болгаш бот-боттарының сонуургап турар өске-даа айтырыгларын чугаалажып көрген элээн хөй ужуражыышкыннарның баштайгызы Н. С. Хрущевтуң даргалаашкыны-биле июль 15-те болган. ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко-биле чугаалажыышкыннар июль 16-дан 25-ке чедир үргүлчүлээн. Ол ужуражыышкыннарның үезинде төлээлериниң баштыңнарынга оларның чөвүлекчилери дузалап турган.

Чугаалажыышкыннар ажыл-херекчи чылыг байдалга болуп эрткен. Агаарга, космос делгеминге болгаш суг иштинге ядролуг чепсектиң шенелделерин хоруур дугайында Керээниң бижимели дугуруштунган. Керээниң бижимелин бо дыңнадыгны парлаары-биле кады тускай парлап үндүрүп турар. Керээни июль 25-те А. А. Громыко, дээрги Гарриман болгаш лорд Хэйлшем парафирлээн*) Дээрги Гарриман биле лорд Хэйлшем болгаш оларның чөвүлекчилери боттарының чазактарынга чугаалажыышкыннарның дугайын илеткээр болгаш керээниң парафирлээн бижимелдерин дамчыдып бээри-биле чоокку үеде Москвадан чоруур деп турар. Керээге ат салыышкыны чоокку үеде Москвага болур.

Үш чурттарның төлээлериниң баштыңнары ядролуг чепсектиң шенелделерин хоруур дугайында керээ делегейниң дүүшкүүрлүг чоруун чавырыдырарының болгаш тайбыңны быжыглаарының талазынга баштайгы чугула базым болурунга чөпшээрежип, бо угланыышкынга моон соңгаарги депшилге чедип алдынар дээрзинге идеген турар.

Соңгу-атлантика керээзиниң организациязының киржикчилери биле Варшава керээзиниң киржикчилериниң аразынга халдашпас дугайында керээ дугайында совет саналды үш чурттарның төлээлериниң баштыңнары чугаалажып көрген. Бо чугаалажыышкыннарның дугайын ийи организацияларда боттарының чогуур эвилелчилеринге дыңнадырын болгаш дугуржулганын бүгү киржикчилеринге таарымчалыг болур үүлдү чедип алыр сорулга-биле бо айтырыгны чугаалажып көөрүн үргүлчүлээр дугайын олар-биле сүмележирин үш чазактар бүрүү-биле чөпшээрешкен. Дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынче угланган өске-даа хемчеглериниң дугайында санал-онаалдарның кыска солчулгазы база болгулаан.

*) Керээниң бижимелин үүлдүгээнүп көрүп турарының демдээ кылдыр боттарының аттарының эге үжүктерин салган.

Кажан делегей керээзин төлээлеткен талаларның аразынга бүрүн дугуруштунган, ынчалза-даа ук керээни чарып турар чазактарның ат салыры негеттинип турар таварылгада ону кылып турар.

Малга хөй чемни белеткээри — хөй эьтти, сүтту алыры ол

Каа-Хем районнуң Бүрен-Аксы сес чыл школазының өөреникчилери чайгы дыштанылгазының хүннерин халас ытпаан дизе чазыг болбас. Оларның бичиилери колхозтуң хөреңгизи-биле тургускан пионер лагеринге чайлааннар. Ол лагерни колхоз төвүнден ырак эвесте, биче чаштар дыштанырынга кончуг таарымчалыг черде тудуп каан, аъш-чемин, чурттаар черин колхоз тудуп тургускан. Чоокку хүннерде ол лагерь байырлалдыы-биле хагдынар, а ам уруглар база-ла колхозтуң хөреңгизи-биле тускай машиналыг, республика найысылалынче болгаш оон чоогунда солун черлерни көөрү-биле экскурсиялап аъттанып-паннар.

Ол дээрге — эге класстарның өөреникчилери-дир. А элээди школачылар дыштанылгазының үезинде төрээн колхозунуң янзы-бүрү ажылынга киржип, база-ла багай эвес дыштанып турар. Ногаа бригадазынга ажылдап, хой кыргыжып, свёкла болгаш картофель чашпаны аштажып — янзы-бүрү ажылдарны олар кылчып келгеннер. Ол дээрге ёзулуг ажыктыг эки дыштанылга-дыр.

ЧУРУКТА өөрүп турарынар хөглүг-омак бөлүк школачылар болза, «Кызыл тук» көдээ ажыл-агый артелиниң Белбейде сигенчи звенозунда ажылдап турар эң чалыы сигенчилердир. Оларның борта ажыы улуг: көпээн сөөрткен аттар башкарар, аът дырбаажы-биле сиген бөлдүрер, көпээн баглаар дээш кандыг ажыл ында чок дээрил! Ол бүгү ажылдарга боттарын дадыктырбышаан, боттарының ада-иелерингe, акы-дуңмаларынга улуг дузаны олар чедирип келгеннер. Күш-ажылчы эрес дузалакчыларынга колхозчулар өөрүп четтиргенин илередип турар.

Сөзү болгаш фотозу О. НАМЧЫЛАКТЫЫ.

* *

„Искраның“ сиген шөлдеринде

БАЖЫҢ-АЛААК. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхоз малынга чем белеткээр ажылды организастыг чорудуп турар. Чайлаг-Алаак, Коъш-Дыт, Арыг-Бажы шөлдериндe хой ажылының бригадалары, Хаактыг-Ажыкта трактор-хову бригадазы ажылдап кирген. Сүт-бараан фермазының коллективи Кара-Талда кезип эгелээн.

Колхозтуң кайы-даа ажыл участогунда амгы кичээнгейни мал чеми белеткээринче угландырган. Сиген ажылында ниитизи-биле 70 ажыг кижи хаара туттунган, оларда кестирер 6, бөлдүрер 4 трактор, 2 аът машиназы болгаш 2 аът дырбаажы быжыглаттынган, хол кадыырлыг 30 ажыг кижи бар.

Колхоз бо чылын 1370 тонна сиген белеткээр планныг, ону чедиишкинниг күүседирин болурунуң бүгү аргалары бар. Техниканы бүдүрүкчүлүг ажыглавышаан, кижилериниң күжүн шын организастааны-биле каш-ла хүн безин 150 хире гектарның сигенни кескен, 330 ажыг центнерни 8 сараат кылдыр тургускан. Ажылдың фронтузу улам калбарып турар.

Ниитиниң малынга 6000 тонна шыктыг чем белеткээр сорулганы чедиишкинниг күүседирингe колхозчулар база бүзүрелдиг ажылдап турар. Олуртулганы агротехниктиг негелде ёзугаар чорутпушаан, чайгы ажаалданы эки организастааны-биле 875 гектарда кукурузаның амгы үнүжү чазгай дужүттү илередип турар.

Чарыш оларны сорук киирген

ХАНДАГАЙТЫ. (Телефон-биле). Өвүрнүң «Торгалыг» колхозунуң ажыл-ишчилери сиген кезилдезин түлүктеп эгелээн. Трактор-ховунуң болгаш хой бригадаларындан 140 ажыг кижи кирген. Олар баштайгы хүннерде кестинген 357 гектарның сигенин бөлген, ногаан сараттар улам-на немежип турар.

Сүт-бараан фермазының коллективи база база кирипкен. Колхоз баштаар чери болгаш парторганизация бүгү күштү сиген ажылынче уламна хаара тудуп, 6000 тонна бөдүүн, 5200 тонна шыктыг чемнерни белеткеп алырынче боттуг хемчеглерни организастап турар.

Колхозтуң сиген шөлдеринде 7 трактор болгаш 9 аът машиназындан аңгыда, хол кадыырлыг 58 кижи ажылдап турар. Техниканы бүдүрүкчүлүг ажыглавышаан, дүүнгүзүнден бөгүн, а даарта оон-даа бедик көргүзүглүг болурунга чарышты звенолар аразында калбарткан.

* *

ЭКИ ДҮЖҮТТҮГ

Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хая» совхозунуң кол сиген шөлү — Көк-Чыраа бо чылын кайгамчык эки дүжүттүг болган.

Сиген шөлдеринде Көк-Чыраның болгаш Арыг-Бажының ийи салбырлары ажылдап турар.

Көк-Чыраның сиген ажаап алыкчылары ажылды эң-не организастыг болгаш шалыпчы деннел-биле чорудуп турар. Олар 4 звеноларда үстүп алгаш, аразында социалистиг чарыштыг, хайныышкынныг ажылдап турарлар.

Эрткен он хонуктарда 261 га черниң сигенин кезип, оон 105 газын бөлүп, 120 тонна сигенни сараттап алганнар.

Балчый Хеймер-оолга удурткан звено чоокку хүннерде 70 ажыг тонна 29 сараттарны тургузуп, звенолар аразында чарыштың бирги черинде чоруп турар. Ол-ла звенода 65 харлыг Донгак Чамзырыңга удурткан сараттакчылар хүн нормазын 130—140 хуу күүседип, эки шынарлыг сараттарны тургузуп турарлар.

Трактор машиналары-биле сиген кестирер Болдар Даваага удурткан звено хүн бүрүде 18—20 га черни кестирип, звенолар аразында шилчиир кызыл тукту быжыг тудуп турар. Ол ышкаш Т. Маадыр-оол хүн нормазын ажыр күүседип келген.

Хол кадыыры-биле сиген кезип турар Д. Биржей, Д. Биче-оол, сараат салыкчылары Х. Айыы, Д. Чамзырын, көпээн салыкчылары М. Седен, С. Начын-оол, бөлүкчүлер Б. Минчеймаа, Ш. Кызыл-оол, М. Темир-оол олар 1,5 норманы күүседип турар.

Арыг-Бажы салбырның сигенчилери эрткен хүннерде 176 га черниң сигенин кестиргеш, 45 тоннаны сараттаан. Тракторист Ховалыг Хунажык, көпээн сөөртүкчүлери А. Ангакпан, Д. Доржуй-оол олар мурнакчылар болуп турарлар.

Ынчалза-даа мал чеми белеткээринче күштер долузу-биле хаара туттунмаан, бригадаларга күш-ажылды эки организастаарынче совхозтуң дирекция чери, партком, салбырларның эргелекчилери чогуур кичээнгей салбайн турар. Масса-политиктиг, культура-массалыг ажылдар, лекция номчулгалары, беседалар чоруттунмайн турар.

Арыг-Бажы салбырда күш-ажылдың организастыы дыка кошкак тургустунган. Чамдык сигенчилер хүннүң-не суурже чаныр турар, ынчангаш чамдык хүннерде тракторлар аваа тура хүнзегилээр.

Үш дырбааштың чүгле чаңгызы ажылдап турар, кестинген сиген 7—8 хүннерде бөлдүнмейн, үрелип чыдар. Кезиишкин-биле бөлүүшкүннүң аразында үр үзүктелишкин болуп, сигенниң шынары куду болуп турар. Бригадада чүгле 20 хире сиген бөлер айыырлар бар. Арыг-Бажы суурда 80—90 хире ажылдап болур кижилер ажылче хаара туттунмаан.

Көк-Чыраның элбек сигенин чидириг чокка, кыска хуусаада ажаап алырынче совхозтуң дирекциязы кичээнгей салып ажылдаза чогуур.

Д. МОНГУШ.

ТЫВАНЫҢ ПРОФЭВИЛЕЛДЕРИНИҢ АЖЫЛ-ХЕРЕКТЕРИ

(ПРОФЭВИЛЕЛДЕРИНИҢ КАТТЫШКАН VIII КОНФЕРЕНЦИЯЗЫНДАН)

Профэвилелдер чөвүлелиниң ажылының дугайында Т. Ч. НОРБУНУҢ илеткелинден

ТЫВАНЫҢ ПРОФЭВИЛЕЛДЕРИНИҢ каттышкан VII конференциязындан бээр бүдүн чартык чыл хире үе эрткенин эш Т. Норбу бодунуң илеткелинге демдеглээн. Ол кыска хуусааның иштинде совет улустуң болгаш бистиң республиканың ажылчы чоннарының коммунизм тургузуушкунунуң херээнге чедип алган улуг чедиишкиннериниң дугайын илеткелчи чугаалаан.

Амгы үеде үлетпүр бүдүрүлгелериниң, транспорт, тудуг организацияларының база колхоэтарының болгаш совхоэтарның аразында чартык чылда социалистиг чарыштың түннелдерин үндүрүп турар. Коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкиннің киржикчилериниң саны өскен. Ам бисте ол шимчээшкинде Кызылдың электростанциязы, типография, көдээ ажыл-агый техниказының АТК-зы ышкаш өске-даа бүдүн коллективтер киржип турар. Ол шимчээшкинде ниитизи-биле 6 муң кижи, азы чарышка киржип турарларның 30 хуузу хаара туттунган. Профэвилелдериниң хөй-хөй комитеттери партия организацияларының удуртулгазы-биле, ажыл-агый, комсомод организацияларының удуртукчулары-биле кады социалистиг чарышты, коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинни бедик деңнелге организастап турарының чижектерин илеткелчи көргүскен. Республиканың чамдык профэвилел организациялары ажылчыннарны болгаш албан-хаакчыларны бүдүрүлге айтырыгларын шиитпирлээринче чедиишкинниг мобилизастап, коллективтерниң кежигүннерин кижизидериңе эки түннелдерни чедип ап турар. Кызылдың электростанциязының, «Чыраа-Бажы» совхозтың ажылчын комитеди, № 1 АТК-ның месткому болгаш өскелер-даа оларга хамааржыр. Сөөлгү үеде «Тыва даг дүгү тудугнун» тудуг комитеди бодунуң ажылын эжиктен. Кызылдың электростанциязының месткому социалистиг чарышты организастаарын эжидер талазы-биле эдээн ажылдарны чоруткан. Коллектив коммунистиг күш-ажыл дээш чедиишкинниг демисежин турар. Чарышты организастаарын, оон түннелин үндүрүн месткомга бадылаан тускай комиссия кылып турар. Чарыштың түннелдерин он хонгаш, ай санында цехтерге үндүрүп турар. Тиилекчиге дирекцияның, партия, профэвилел организацияларының шилчиир кызыл тугун, а ийиги чер эдээнде шилчип чоруур вымпелди тыпсып турар.

Бо коллективте үргүлүү ажылдап турар бүдүрүлге чөвүлел хуралын 1962 чылдың декабрьда тургускан. Бо чылдың июньда ол чөвүлел хурал партия-күрүне контролюнга дуза көргүзериниң бөлүү-биле кады хуралдааш, бирги котёлдун бирги турбиназында капитал септелгениң план күүселдезиниң чоруп турарының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Ол коллективте экономиктиг анализ бюрозу база эш-хуузунун суду ажылдап турар, электростанцияның коллективи 1962 чылда болгаш бо чылдың бирги чартыында бүгү бүдүрүлге планнарын ажыр күүсеткен. Ынчалза-даа коллективтиң ажылында четпестер бар, ылангыя бо чылын хоорайны электри чырыы-биле хандырарын 2 удаа үскен.

Илеткелчи республиканың профэвилел организацияларында бүдүрүлге-массалыг ажылда четпестерни чугаалаан. Хөй-хөй бүдүрүлге черлери бүдүрүлге планын күүсетпээн. Чижээ, 1962 чылда 5 бүдүрүлгелер, бо чылдың бирги чартыында 8 бүдүрүлгелер: «Тыва даг дүгү тудугнун» дузалаар бүдүрүлгелер комбинады, «Кызыл тудуг» тудуг эргелели, туулбу заводу, Сарыг-Сеп, Тожу райүлетпүр комбинаттары, Кызылдың, Чадааның далган дээрбелери, «Сельхозтехника каттыжыышкыны» бүдүрүлге планын күүсетпээннер. Ол бүдүрүлге черлери 755 муң рубльдің ниити продукциязын чедир бербээн, ол чорук республика ниитизи-биле бирги чартык чылда ниити продукция бүдүрүп үндүрериниң планын күүсетпээнинге салдарын чедирген. Бо талазы-биле план чүгле 99,3 хуу күүсеттинген, республика 73 муң рубльдің үлетпүр продукциязын чедир бербээн. Республикага капитал салыышкыннарның планы 1962 чылда 90,1, бо чылдың бирги чартыында чүгле 73,3 хуу күүсеттинген.

Чылдың бирги чартыында капитал салыышкыннарның планының күүселдези «Тыва кобальт тудуг» тудуг эргелелинге, коммунал ажыл-агый министерствозунга, чоннуң амыдырал-хандырыдга эргелелинге, «Тыва тудуг» тудуг эргелелинге эң дора болган.

Ийиги кварталдың план күүселдезин база-ла куду, азы ниитизи-биле 76,3 хуу болуп турар. Эрткен чылга деңнээрге тудуг-монтаж ажылдарының хемчээли 682 муң рубльге эвээжээн.

Бо чылдың бирги чартыында чуртталга тудуушкунунга капитал салыышкыннарның планы 87,8 хуу, а чуртталга шөлүн ажыглалга киирериниң планы чүгле 43,4 хуу күүсеттинген, азы 10 муң 138 дөрбелчин метр шөлдү күрүне планынга доктааттынганындан эвээштү ажыглалга киирген.

Тудуг планын күүседир талазы-биле байдалда ол четпестериң чылдагааннарын илеткелчи тодаргай чугаалаан. Ол чылдагааннар болза: бир талазында, чамдык тудуп турар объектилериң смета-төлевилел документацияларының чок болуп турарында, өске талазында, тудугжулар ортузунда күш-ажылды четпес организастап, кижизидилге ажылын кошкак чорудуп турарында болур.

Республиканың көдээ ажыл-агыйында улуг четпестерге илеткелчи доктааган. 1962 чылда тараа культураларының дүжүдү оон мурнундагы чылга деңнээрге 2,5 центнер, кызылтастың —3 центнер кудулаан. Эрткен чылын 1961 чылга деңнээрге тарааны 11,9 муң тоннаны эвээштү бүдүрген.

«Өөк», «Бардык», «Тээли», «Сукпак», «Тыва» совхозтарда профэвилелдериң ажылчын комитеттери, совхозтар директорлары болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери чогуур агротехниктиг хемчеглерни чорутпайн, көдээ ажыл-агый культураларын чазын андарган черлерге тараан. Ол болгаш өскедаа совхозтарга минералдыг болгаш органиктиг чемишчидилгелерни шөлдерге төкпейн, хөрзүнүң шынар чок сайзырадып турар. Суггаттыг черлерни кагганыңдан суггарылга четкилери үрелип турар, боң үнүштер-биле демиселди багай чорудуп турар. Шык доктаадыр талазы-биле хемчеглер барык чорбастаан. Дүжүт ажаап алыышкынынга белеткел болгаш сиген кезилдези республикада дыка оожум чоруп турар.

1962 чылда республиканың совхозтарынга малдың баш санын өстүрер, оон продуктулуун бедидер талазы-биле план база күүсеттинмээн. Чижээ, 1962 чылда саар инек бүрүзүнден совхозтарга 1350 литр сүт саар турган, 1340 литрни сагган, азы инек бүрүзүнден-не 10 литр сүттү чедир албаан.

Көдээ ажыл-агыйда күш-ажылды организастап турары бисте ам-даа багай, мал ажылында хол-биле кылыр аар ажылдарны механизастап турары куду. Чижээ, 1962 чылда «Межегей» совхозка мал ажылында продукция единицазынга ол чарыгдалдар мындыг болган; 1 центнер сүт бүдүреринге планнаанындан 0,7 кижи-шак, 1 центнер хаван эъди бүдүреринге 17 кижи-шак, 1 центнер дүк бүдүреринге 74 кижи-шак хөй болган.

Мал ажылында бүдүрүлге көргүзүгленериниң күүсеттинмейн турарының чылдагааны болза, ажыл-агыйларның удуртукчулары болгаш профэвилел комитеттери малга быжыг чем суурну тургузарынче багай кичээнгейни салып турарында деп, илеткелчи чугаалаан. Малчыннарның ылангыя хойжуларның культура-амыдырал хандырылгазын эки-жидер дугайында сагыш салыышкыны кошкак. Профэвилел организациялары, ылангыя көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының болгаш белеткелдериң профэвилел обкому болгаш совхозтарның хөй-хөй ажылчын комитеттери мурнакчыларның дуржулгазын нептередир талазы-биле багай ажылдап турар.

ИЛЕТКЕЛЧИ СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШТЫ организастап турарының дугайында айтырыгга доктааган. Областың профэвилелдер чөвүлели, профэвилелдериниң адырлар обкомнары, хөй-хөй месткомнар чарышты удуртур талазы-биле боттарының ажылынга улуг четпестерни болдуруп турар. Чамдык бүдүрүлгелерге социалистиг хүлээлгелерни ажылдап кылырда ажылчыннарның боттарын хаара тутпайн турар, чарыштың түннелин үндүрүп турары кошкак.

Хөй-хөй профэвилел комитеттери коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинни кошкак удуртуп турар. Оон түннелинде ол шимчээшкинде республиканың ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының чүгле 19,5 хуузу киржип турар. Сүт комбинады ышкаш хөй-хөй бүдүрүлгелерде, «Көк-Тей», «Сукпак» болгаш өске-даа совхозтарда коммунистиг күш-ажыл дээш чаржып турар чаңгыс-даа кижи чок. Чамдык ажылагыйларда: «Межегей» совхозта, дуржулга станциязында, «Тыва кобальт тудуг» коллективинде коммунистиг күш-ажылдың дээш демисежин турар бригадалар дүшкен. Ындыг бригадаларның болгаш коллективтерниң чамдык кижилери бүдүрүлге болгаш хөй-ниити чурумун үреп турар.

Профэвилел организациялары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге ам-даа багай дузалажып турар, хол-биле кылыр ажылдарны механизастаарынга, бар турар механизмнерни болгаш дерилгелерни ажыглап турарында четпестер хөй. Чижээ, «Кызыл тудуг» тудуг эргелели бажыңнарның фундаментизин салырда, хол тачкалары ажыглап турар тудугда чамдык ажылдарны чүгле 3 хуу механизастаан.

Бүдүрүлгени эргелеп башкарар херекке ажылчы чоннарны хаара тудар талазы-биле республиканың профэвилел организацияларының ажылында байдалды илеткелчи чугаалаан. Республикада доктаамал ажылдап турар 92 бүдүрүлге чөвүлел хуралдарын тургускан, оларның 1273 кежигүннериниң иштинден 977 кижи бүдүрүлгеде ажылдап турар ажылчыннар болуп турар. 1962 чылда бүдүрүлге чөвүлел хуралдарының 292 хуралдарын арттырген, ол хуралдарга 572 саналдарны хүлээп алган болгаш 430 саналдарны боттаидырган. Бо чылдың бирги чартыында 338 саналдарны нептереткен.

Оон-биле чергелештир хөй-хөй коллективтерде доктаамал ажылдаар бүдүрүлге чөвүлел хуралдары эң чугула айтырыгларны шиитпирлээринге сөзүлүг коллективтиг чорукту илеретпейн турар. Чижээ, «Тес-Хем», «Сүт-Хөл» совхозтарда, хоорайның үлетпүр комбинадында, «Кызыл тудуг» тудуг эргелелинде, «Тыва даг дүгү тудугда», Туран, Шагаан-Арыг райүлетпүр комбинаттарында ындыг чөвүлел хуралдар ажылдавайн турарлар.

Техниктиг депшилгениң чугула үүлү болза, рационализация болгаш чогаадыкчы чорук болур. Республиканың рационализаторлары чуртка чеди чыл аттыг 10 миллиард рубльдің фондузун тургузары дээш социалистиг чарышта киржип турар. Олар чеди чыл фондузунга 1 миллион рубльди киирерин хүлээнген. Ол хүлээлгени алгандан бээр үш чыл дургузунда бистиң рационализаторларыныс эдээн ажыктыг санаалдарны киирген, оларны непереткениниң ниити экономиктиг ажыктыы 800 муң рубль болган. 1962 чылда бүдүрүлгелерге эки рационализаторжу санал дээш 3 конкурсту чоруткан.

Республиканың профэвилел организацияларында коллективтиг керээлер чарар талазы-биле байдалды илеткелчи чугаалаан. Эрткен чылын республикага 53 ындыг керээлерни чарган. Кызыл-Мажалык АТК-зы, Чадаана, Шагаан-Арыг райүлетпүр комбинаттары, хоорайның үлетпүр комбинады болгаш өске-даа бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары болгаш месткомнары керээлерни улуг озалдаашкын-биле чарыр, оларның күүселдезиниң хыналдазын четпес боттандырып турар. Көдээ ажылагый ажылдакчыларының болгаш белеткелдериң профэвилел обкомунуң даргазы эш С. Киров болгаш чурт үлетпүрүнүң профэвилел обкомунуң даргазы эш В. Серебряков, а ол ышкаш Көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге болгаш белеткел министерствозунуң удуртукчулары, чурт үлетпүрүнүң эргелели боттарының удуртулгазында организациялардан коллективтиг керээлерни чарарын болгаш организастаарын кошкак негеп турар.

Эш Норбу күш-ажыл камгалалының база техниканың аймыл чок чоруунун, социал страхованиениң айтырыгларының дугайын чугаалаан.

Курорттарга болгаш дыштанылга бажыңнарынга путёвкаларның саны чыл келген тудум-на көвүдеп турар. 1962 чылдың февральдан бээр-чүгле республиканың профэвилелдери курорттарга 1048 кижини, дыштанылга бажыңнарынга 1305, туристер путёвказы-биле 116 кижини кадыкшыткан. 1962 чылда пионер лагерьлеринге 1997 уруглаар, оон иштинде профэвилел обкомнарының дөрт лагерьлеринге 1887 уруглар дыштанган. Бо чылын бистин профэвилел обкомнарының пионер лагерьлеринге 2300 уруглар дыштаныр. Чедер болгаш Үш-Белдир курорттарның ажылында улуг четпестерни илеткелчи чугаалаан.

ЧОННУҢ ЧУРТТАЛГА-АМЫДЫРАЛ хандырылгазын эки-жидер талазы-биле республиканың профэвилелдер чөвүлелинин болгаш профэвилел обкомнарының ажылында улуг четпестер бар. Чуртталга тудуунун планының күүселдезин болгаш шынарын олар четпес контрольдап турар. Малчыннарның культура-амыдырал хандырылгазында четпестер хөй. Таңды, Улуг-Хем, Бии-Хем районнарын ажыл-агый болгаш профэвилел организациялары малчыннарның амыдырал байдалын эки-жидер талазы-биле СЭКП обкомунуң пленумунун шиитпирин четпес күүседип турар. Бии-Хем районга малчыннарга 42 чуртталга бажыңнары тудар деп планнаан турда, чүгле 2 бажың туттунган. «Найырал» совхозтун хойжуларының хөй кезии өглерде болгаш эрги казанак бажынчыгаштарда чурттап турар.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң херээнге культура-чырыдыышкын албан черлери улуг рольду ойнап турар. Бистиң республиканың клубтарының болгаш кызыл булуңнарының хөй кезии багай эвес дериттинген, олар музыка, культура болгаш спорт херекселдерлиг. «Шекпээр», «Тиилелге» совхозтарда болгаш Кызылдың пассажирлер АТК-зының клубтарының эки ажылын илеткелчи демдеглээн.

Амгы үеде республикада бот-тывынгыр уран чүүлүң 274 бөлгүмнерин тургускан болгаш олар ажылдап турар. Бо чылын областың профэвилелдер чөвүлели Культура министерствозу-биле кады профэвилелдериниң бот-тывынгыр уран чүүлүнүң республика көрүлдезин эрттирген.

Ынчалза-даа профэвилелдериниң хөй-хөй комитеттериниң талазында культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылынче, ылангыя оларга кадрлар шилип алыр дугайында кошкак сагыш салып турарының фактыларын илеткелчи чугаалаан.

Республикада профэвилелдериниң «Спартак», «Урожай», «Буревестник» деп эки-тура спорт ниитилелериниң ажылы ам-даа сула, оларның хүрээлеци өспейн турар. Күш-культура-спорт херээ ам-даа массалыг эвес. Хөй-хөй улуг организацияларда күш-культураның кудуку коллективтери тургустунмаан. Спорттуң куду коллективтеринде маргылдаалар кончуг хаая болуп турар.

Профэвилел организацияларының организас-массалыг ажылының дугайын илеткелчи чугаалаан. Профэвилелдериниң хүрээлениниң өзүлдези ам-даа оожум. 1963 чылдың июль 1-де байдал-биле алырга, бистиң республиканың 48 муң ажылчынар болгаш албан-хаакчылар бар, оларның иштинде профэвилел кежигүннери 41 муң кижи, азы 86 хуу болуп турар. Амгы үеде республиканың профэвилелдериниң активинин саны 12 муң кижи четкен.

Областың профэвилелдер чөвүлелиниң, профэвилелдериниң обкомнарының болгаш райкомнарының ажыл-чорудулгазында профэвилел активин хаара тударының хөй-ниити килдистерин, комиссияларын, чөвүлелдерин тургузары ышкаш, ындыг хевирлерин сайзырадып турар. Оон тодаргай чижектерин республиканың профэвилелдериниң амыдыралындан илеткелчи көргүскен.

СЭКП ТК-ның июнь Пленуму ажылчы чоннарны коммунистиг ёзугга кижизидер талазы-биле партияның болгаш совет улустуң мурнунга улуг, бүгү улусчу сорулганы салган деп, эш Норбу чугаалаан. Бүгү профэвилел кежигүннериниң, бүгү ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның күжениишкиннерин ол сорулгаларны күүседиринче мобилизастаар дээш профэвилел организациялары бүгү хемчеглерни алыр ужурлуг. Ынчангаш социалистиг чарышты болгаш коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинни организастаарын эки-жидер херек. Чаржып турарларның хүрээлеңин калбартыр, чарыштың түннелдиг болгаш ажык болур чоруун чедип алыры чугула. Коммунистиг күш-ажыл дээш демисежин турарларның хүрээлеңин калбартырынче, алган хүлээлгелериниң күүселдезинин шынарын бедидеринче онза кичээнгейни салыр ужурлуг бис. Бүдүрүлге черлериниң профессия ажыы-биле, «Бүдүрүлгениң алдары дээш», «Бүдүрүлгениң курлавырларын ажыглаары дээш» чарышты калбартыр херек.

КЫДАТТЫҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ Төп Комитединиң 1963 чылдың июнь 14-те чагаазы-биле холбаштыр СЭКП ТК-ның бүгү партия организацияларынга, бүгү коммунистерге Ажык чагаазында илереткен политиктиг шугумун чаңгыс эп-сеткил-биле деткип турар бис деп, эш Норбу чугаалаан. Пролетаржы интернационализмниң чанчылдарынга болгаш принциптериңе шынчы, бистиң ленинчи партиявыс делегейниң коммунистериниң бирги одуруунда чоруп турар. Совет кижинин дугайында ада-сагыш салыышкыны дээш СЭКП ТК-га болгаш Никита Сергеевич Хрущёвка улуу-биле өөрүп четтиргениви-ни илеретпишаан, янзы-бүрү социал-тургузуглуг күрүнелериңе тайбын кожа-хелбээ догуннаарынче, бүгү делегейге быжыг тайбынны, күчүлүг социалистиг лагерьни быжыглаарынче угланган, бистин партиявыстын политиказын Тыванын профэвилелдери, бүгү партия-биле, бүгү совет улус-биле кады шиитпирлиг деткип турар. Мынчангаш кыдат удуртукчуларның шын эвес, антимарксисчи, антиленинчи туружун буруу шаан турар бис деп, илеткелчи чугаалаан.

ылаңгыя социалистиг чарыштың деңнелинден, оон үре-түннелин өй-шаанда үндүрүп, ажыл-ишчилерге түннелин көргүзүп турарындан хамааржыр.

Ам үеде республиканың көдээ ажыл-агыйында 118 ажыг бригадалар, 358 кижилер социалистиг чарыштың дээди хевири болур коммунистиг күш-ажылдың бригадалары, шалыпчылары дээш демисежин турарлар. Бистиң совхозтарывыста аксеткилдиг ажылдап, күш-ажылчы эки көргүзүглерни чедип ап турар мурнакчылар дыка көвей. Оон чижээнге, төрүүр 100 баш хойдан чаш төлдү бүрүн ап, бир хойга онааштыр 4,8 кг дүк алган «Элегес» совхозтун мурнакчы хойжузу эш Чалбаа Чоодуну айтырга-ла четчир.

Совхозтарда профэвилелиниң ажылчын комитеттериниң массалыг ажылы СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунун соонда эдээн экижээн. Маңаа Таңды районнуң «Тиилелге» болгаш Чөөн-Хемчик районнуң «Чыраа-Бажы» совхозтарда ажылчын комитеттерни чижек кылдыр ап болур. Чижээ, «Тиилелге» совхозта ажылчын комитеди (даргазы эш Х. Аракчаа) механизаторлар, малчыннар аразында социалистиг чарышты калбартып, оон түннелин өй-шаанда үндүрүп, мурнакчы бригадаларны, түс-түс шалыпчыларны шилчиир Кызыл туктар, вымпелдер, акша-биле шаннап турар. Малчыннарның ажылының чартык чыл түннелин үндүрген. Бо комитеттиң бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмү эки ажылдап турар. Ол бөлгүмнүң киржикчилери бо чылын концерт оюннарын Каа-Хем, Таңды, Тес-Хем районнарының ажыл-ишчилеринге көргүскеннер. Оон-биле кады эш Киров республиканың совхозтарында дүжүт ажаап алыышкынынга белеткелдің кошкак чоруп турарынга эдээн доктааган. Оон ынай ол, совхозтарда кижилерни ажылга хүлээп алырда болгаш ажылдан үндүрерде, кандыг-даа документ кылбас, чаягаарлаашкын-биле кылып турарын шүүмүүлээн.

Бүгү-эвилелдің комсомолчу шалыпчы тудуу—«Тыва даг дүгү» комбинаттың тудуунда бистиң чуртувустун бүгү булуннарындан келген аныяк оолдар, кыстар күш-ажылчы маадырлыг чоруктарны кылып, эки шынарлыг тыва даг дүгүн Төрээн чуртка бо чылдың үшкү кварталында бээр дээш ажылдап турарлар—деп, «Тыва даг дүгү» комбинаттың тудуунда профэвилелдің тудуг комитединиң даргазы эш Ф. Тупицын бодунуң сөзүн эгелээн. Тудугда ажылдап турар ажылчыннар чүгле эки ажылдап турарлар эвес, харын олар өөренип, боттарының билинин, мергежилин бедидер дээш, улуг коллективтиг хөй-ниити амыдыралынга киржир дээш база кызымаккай ажылдап турарлар. Бисте 150 хире тудугжулар техниктиг бөлгүмнерге өөренип турган, тудугжу-техник деп тускай эртемни чедип алганнар. Бистиң бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүвүсте 100 ажыг ажылчыннар, инженер-техниктиг ажылдакчылар боттарының талантыларын өстүрүп, чоннуң мурнунга эки бараан болуп келгеннер. Эш Тупицын коммунистиг күш-ажылдың бригадазы азы шалыпчызы деп бедик атты чедий алыр дээш демиселди тудугда хөй-ниити организацияларының эренгей удуртуп турарынга доктааган. Коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп бедик ат дээш демисежин турар бригадаларны тудуг материалдары-биле кончуг багай хандырып турар бис. Бригадалар аразында социалистиг чарыштың түннелин колдуунда айлап, кварталдан үндүрүп турарывыс ол шимчээшкинге улуг дуза бербейн турар. Ынчангаш бис ам социалистиг чарыштың түнүн 5—10 хонуктап үндүрер хемчегни ап эгелей берген бис деп, ол чугаалаан. Ам үеде комбинаттың тудуунда СЭКП ТК-ның июнь Пленумунун шиитпирлерин таныжып, өөренир ажыл хайыышкынныг чоруп турар. Бо талазы-биле чон ортузунга ажылдаар шыырак билиглиг агитаторларны түс-түс участокларда, бригадаларда быжыглаан. Оларның организас-политиктиг ажылы комбинаттың бирги эдээн чазактың доктааткан хуусаазында ажыглалга киирериңче ажыл-ишчилерни улам-на сорук киирген.

Оон ынай эш Тупицын бодунуң саналынга республиканың культура, кадык камгалал министерстволарының болгаш автотрестин адрезинге шүүмүүдел кылган. Бо улуг тудугда ажылдап турар хөй мун ажылчыннарның культурлуг негеддезин хандырар дээш ажылдап турар тудугда бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүнүн ажылынга дузалажыры-биле тускай мергежилдиг кижилерни культура министерствозу оода-ла командировкаладып чорутпайн турар. Тудугда библиотеканың ажылын сегидер, оон ном фондузун улгаттырар талазы-биле министерстводан дузаламчы четпес. 14 муң чурттакчы чоннуг ажылчын суурда чүгле 3 эмчи бар бооп турда, республиканың кадык камгалал министерствозу эки билиглиг кижи эмчилерин чорутпайн, дузалашпайн турар. Ажылчыннарның ынай-бээр аргыжылгазы хөй турда, автобустун үргүлүү шимчээшкинин организастаар талазы-биле Тыва автотрест база багай хемчег ап турар. Адак сөөлүнде эш Тупицын профэвилелдериниң область чөвүлелиниң удуртур ажылдакчылары чеди чылдың бо улуг тудуунун ажылын эки сонуургавайн турарын демдеглеп, бистин-биле харылзаазы кончуг көшкак деп, ол чугаалаан. Тудугга күш-ажылды, ажыл нормазын, ажыл-төлевирин шын организастаарынга, ажылчыннарның техниктиг өөредилгезин организастаарынга чурт үлетпүрүнүн профэвилелиниң обкому барык дузалашпайн турар. «Тыва даг дүгү» комбинаттың ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары күш-ажылчы күжениишкиннерин улам күштелдирип тургаш, комбинаттың бирги эдээн ВЦСПС-тин XIII съездизинге белек кылдыр ажыглалга киирип шыдаарлар деп, ол чугаалаан.

Таңды районнуң «Межегей» совхозта республиканың алдарлыг малчыны эш **Куулар Сюрюнчап** индирге үнүп келгеш, республиканың профэвилелдериниң чөвүлелиниң отчёттуг үеде чорудуп келген ажылының дугайында илеткелди өске операторларбиле бир дөмей хүлээп алганын чугаалааш, совхозтун ажылчыннарының, оон иштинде бодунуң мал ажылын хөгжүдер талазы-биле ап турар хемчеглериниң дугайын чугаалаан. Эрткен кыжын мен бодумнуң малдап турар кодан хоюмга кыжын хереглээр сигенни бодум кезип ап, малымны менди кыш ажырып шыдаан мең, төрүүр 100 баш хойга онааштыр 105 хураган алдым. Часкы кыргылдада бир хойдан ортумаабиле 2 кг дүк кыргып алган мен. Алган хүлээлгемге ам 700 грамм четпейн турар. Ону күзүн хой агарлаашкыны-биле чедир күүседип шыдаар мен деп, ол чугаалаан. Оон ынай эш Куулар сиген кезилдезинче совхозтун улуг хожудаашкын-биле кирип турарын шүүмүүлээн.

Кызыл хоорайның харылзаа конторазында местком даргазы эш **Р. Макаренконуң** чугаалааны болза, хоорайда харылзаа конторазының коллективинде 18 бригада ажылдап турар. Оларның иштинден 10 бригада боттарының кызымаккай күш-ажылы-биле социалистиг чарыштың дээди хевири болур коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп бедик атты чаалап алганнар. Эш Макаренко оон ынай бодунуң саналынга ажылчын, албан-хаакчыларга чурттаар бажыңнар хуваалдазының херээнге профэвилел организациялары ыяавыла киржир турда, ону хооркүүском херекке эки албайн турарын чугаалаан. Хоорайның харылзаа конторазы хоорайда улуг коллективтериниң бирээзи. Ында чурттаар бажың талазы-биле бергедеп турар кижилер дыка хөй. Ынчангаш местком ол ажылчыннарның дугайында дилеглерни хооркүүскомга кашдаа катап киирген. Ындыг-даа болза, хооркүүскомдан ол дугайында чаңгыс-даа харыы бербээн. Ажылчы чоннарның негелдезинге дыннангыр болза чогуур-дур деп, ол чугаазын дооскан.

Спорттуң «Спартак» эки-тура ниитилелиниң даргазы эш **Н. Бражников** күш-культура болгаш спорт ажылын хөгжүдериниң херээнге профэвилел организацияларының киржилгезинин кошкаан, оон ынай чамдык бүдүрүлгелериниң удуртукчулары спорт ажылынга хөөн чогун шүүмүүлээн. Чижээ, чеди чылдың улуг тудугларының Тывада бир дугаргызы «Тыва даг дүгү» тудугга спорт ажылын эжижидер сорулгабиле ол аңаа командировкалап чеде бергеш, ол ажылдың дугайын чугаалажыр дээш, тудугнун начальниги эш Внуковтун хүлээп алыышкынынга үш хонук манап турган киргенин тодаргайы-биле чугаалаан. Ол ышкаш байдалды «Тыва кобальтыда» тудуг-монтаж эргелелинин начальниги эш Перецыпкин база кылып турар. Ол республиканың найысылалынга болгулап турар спорт маргылдааларынга киржир ужурлуг спортчуларын чорутпас, чок болза командировка чаргдалын төлеп бербейн турар.

Каа-Хем районда башкылар профэвилелиниң райкомунун даргазы эш **Филимонованың** бодунуң саналынга профэвилелдериниң область чөвүлелиниң отчёттуг үенин дургузунда чорудуп келген ажылының дугайында илеткелде аныяк салгакчыларны күш-ажылга кижизидер талазы-биле школалар коллективтериниң чорудуп турар ажылының дугайында чүве ыыттавайн турары хомуданчыгдыр—дээн. Бо талазы-биле районнуң школаларының кылып турар ажылының дугайын ол допчулап чугаалаан. Районда Федоровка суурда 7 чыл школазы (директору эш Носкова) бо талазы-биле эки хемчег ап турарын демдеглээн. Оон-биле чергелештир эш Филимонова колхозтар даргалары школаларның ажылын бүдүрүлге-биле холбаалыг кылдыр эде тургузарынга, школаларга химия, физика болгаш бажың ажылының талазы-биле кабинеттер тургузарынга четпес дузалажып турарын чугаалаан. Ылангыя Ленин аттыг колхозтун даргазы эш Бархатов бо талазы-биле школага дыка четпес дузалап турар.

СЭКП-ниң ТК-ның ноябрь Пленумунун соонда профэвилел организацияларының ажылы эдээн экижээн. Бүдүрүлгенин херээнге оларның киржилгези, кижилер ортузунга массалыг, организакчы ажылы, база сегээн деп. Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозунун директору эш **М. Доржулдай** бодунуң саналын эгелээн. Бистиң совхозта ажыл-агыйның тус-тус адырларында 700—800 хире ажылчыннар ажылдап турар. Профэвилел организациялары совхозтун мурнунда салдынган сорулгаларны чедиишкиниг күүседир дээш саанчылар, механизаторлар, малчыннар ортузунга социалистиг чарышты калбартып, тайылбыр-массалыг ажылды чорудуп турарлар. Совхоз бирги чартык чылда күрүнеге эът, сүт, дүк садарын төлептинбиле күүседип шыдаан.

Ам үеде совхозтун ажыл-ишчилери СЭКП ТК-ның июнь Пленумунун шиитпирлерин ханызы-биле өөренип, танышпышаан, дүжүт ажаап алыышкынынга белеткеним, малга быжыг чем суурну тургузуп эгелээннер. Сиген кезилдезинде 8 тракторлар, аттың сиген кезер 8 машиналары, 100 хире кижилер ажылдап турар. Комбайннарның болгаш өске чепсек-херекселдериниң септелгезин механизаторлар доозуп турар. Эш Доржулдай ажылчы чоннарның чуртталга амыдыралын, культура хандырылгазын эжижидер дээш ап турар хемчеглериниң дугайын база чугаалаан. Чуртталганың 7 бажыңын туткан. Ындыг-даа болза совхозта клубтуң ажылы багай. Колла кылып турар ажылы кино көргүзери ол бооп турар. Оон кол чылдагааны культура албан черлерин тускай мергежилдиг кадрлар-биле хандырбайн турарында. Совхозтарда клубтарның ажылын профэвилел организациялары боттарының холунга алган турар ужурлуг деп, ол чугаалаан.

Республиканың хереглекчилер ниитилелиниң системазында коммунистиг күш-ажылдың бригадазы, шалыпчызы деп бедик атты чедип алыр дээш демисежин турар бригадалар, түс-түс ажылдакчыларның саны улам-на көвүдеп турар—деп, респотребсоюзтун баштаар черинин даргазы эш **Б. Бүдегечиев** саналын эгелээн. Бо чылдың баштайгы чартыында респотребсоюз ниитизи-биле бараан саарылгазының планын 101 хуу күүсеткен. Эрткен чылдың ол үезин-биле демейлээрге ажылчы чоннарга бараанны 1954 муң рубль түнге хөйну саткан. Ындыг-даа болза чартык чылдың бараан саарылгазының планын чамдык райполар күүсетпээн. Оон кол чылдагааны көдээде-даа, хоорайларда-даа хөй-хөй магазиннер аар-саар чылдагааннар ужурунда үр хуусааларда хааглыг турарында. Чижээ, «Элегес» совхозта ажылчын кооперацияның бир магазини 40 хонук хааглыг турган. Оон ынай садыг ажылдакчылары бар барааннарны шуптузун салып алыкчыларга четче сатпайн турар. «Өөк» совхозта ажылчын кооперацияның Тарлаг суурда магазининге 107 ажыг-бүрү аттыг барааннар чок турганы хыналдадан илерээн. Өвүрнүң Бии-Хемниң, Тожунун садыгларынга бараан өртээн улгаттырып садар чоруктар база турган. Садыг системазында мындыг улуг четпестер турда, профэвилел организациялары кандыг-даа хемчег албайн, оон-биле эптежип турары шын эвес дээрзин эш Будегечиев демдеглээн. Оон чылдагааны болза, күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының обкому садыг организацияларында месткомнарның ажылын багай удуртуп турарында, а месткомнар садыг ажылында четпестерни илередиринге болгаш узуткаарынга профэвилел кежигүннериниң киржилгезин, улустун контролюн хандырбайн турар. Ол обком садыг ажылдакчыларының ортузунга социалистиг чарышты калбартыр талазы-биле четпес ажылдап келген. Профэвилел организациялары садыг системазынга кадрларны шилип, ажылга таарыштыр тургузар херекке база багай киржип турар деп, оратор чугаалаан.

Конференцияга шупту 15 төлээлер санал-оналын берген. «Элегес» совхозта ажылчын комитеттиң даргазы эш **Нордуп-оол**, «Кызыл тудугда» профэвилелдің тудуг комитединиң даргазы эш **Г. Сагалаков**, республиканың Пушкин аттыг библиотеказының эргелекчизи эш **Е. Байкара**, Социал-хандырылга министри эш **А. Даваа**, облпрофчөвүлелдің инспектору эш **И. Калинин**, Кызыл-Мажалык АТК-да местком даргазы эш **Мозгов** олар база санал бергеннер.

СЭКП Тыва обкомунун секретары эш **А. В. Анкудиновтуң** саналын конференцияның киржикчилери улуг кичээнгей-биле дыннаанар.

Республиканың профэвилелдериниң каттышкан VIII конференциязы организастыг айтырыгларны чугаалашкаш, облпрофчөвүлелиниң пленум кежигүннеринге 43 кижини кандидаттарынга 5 кижини болгаш ревизия комиссиязынга 5 кижини сонгаан.

ВЦСПС-тин XIII съездизинге баар делегаттарга эштер **Т. Ч. Норбуну, М. Б. Карбыны** сонгаан.

* * *

Профэвилелдериниң область чөвүлелиниң организастыг пленуму облпрофчөвүлелдің Президиумун дараазында 9 кижи составтыг кылдыр сонгаан:

Т. Ч. Норбу, Л. А. Лантухов, Т. Н. Фунтикова, М. Б. Достан-оол, А. Б. Даваа, Т. С. Слободчукова, А. И. Ломаев, К. Е. Кошкаров, С. Д. Киров.

Профэвилелдериниң область чөвүлелиниң даргалыңга эш **Т. Ч. Норбуну**, харыысалгалыг секретарынга эш **Л. А. Лантуховту** сонгаан.

*Конференцияның киржикчилериниң саналд

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Идеологтуг ажылды — бедик деңнелче

Идеология — бистиң партияның күчүлүг чепсэ бооп келген болгаш СЭКП-ниң июнь Пленумунуң соонда оон ужур-дузазы кажангызындаа бедээн. Совет кижилерни коммунизм тургузарының хөрээнге бүгү тала-биле бердинген, бедик медереллиг кылдыр кижизидериниң айтырыын партия бирги чергениң айтырыы кылдыр көдүрген. Бо дугайын Улуг-Хем районнуң партия активиниң хуралынга чугаалажып көргөн. «СЭКП Тыва обкомунуң VI Пленумунуң түүнели болгаш районнуң партия организацияларының идеология ажылының талазы-биле сорулгаларының дугайында» илеткелди партком секретары эш Чакар кылган.

Илеткелчи болгаш санал бергеннер партия организацияларының чугаалажып турар айтырыг талазы-биле чамдык кылган ажылдарын демдеглээн. Эрткен өөредилге чылында районга СЭКП төөгүзүн өөренир 10, политэкономияның 3, тодаргай экономиканың 16, коммунистиг кижизидилгениң үндезиннерин өөренир 11 бөлүмнер ажылдап турган. Бөлүмнер болгаш политиктиг семинарларга 1400 ажыг кижи, оон иштинде 137 коммунистер, 293 комсомолчулар өөренип эрткен. Кежзаки школада 150, ортумак болгаш дээди өөредилге черлеринде 150 кижи бот-өөредилгелиг өөренип турар. «Х Улуг хурал» колхозта агар-политика бөлүмү (пропагандизи эш Ким-оол), Шагаан-Арыгның № 2 школазында коммунистиг кижизидилгениң бөлүмү эки ажылдыг болган.

Ынчалза-даа чамдык партия организациялары партия өөредилгеринче багай сагыш салып келгеннер. Маңаа «УТКА 25 чылы» совхозта (секретары Я. Доржу), «Күш-ажылдың хостуу» колхозта (секретары Х. Доржу), райпода (секретары эш Дюкарев), эмнелгеде (секретары турган эш Грудинина) партия организациялары хамааржыр. Бо организацияларда партия өөредилгези ёзу барымдаалаан, шыпары куду кижилер, он тоннаа чугайны өртедир хүлээлгелиг болду.

Звенонуң шалыпчыларының саны өзүп турар. Татьяна Сундуй-оол, Б. Ноябрь, Д. Серенмаа, Килик Даржай олар хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип келгеннер.

Ажыл база катап эгеледи. Кижи бүрүзү — тускай хүлээлгелиг. Мендаа оларга шаптык катпас дээш чоруунга далажы бердим.

Коммунист Алексей Чоржей-оол туйбу, чугай кылып бүдүрер ажылды он ажыг чыл иштинде удуртуп келген. Совхоз баштаар чери оон кызымаккай ажылын көргеш, ону каш удаа өртектиг түүлдер-биле шаннап, мактап келген. Ындыг ажылчыннарынга коллектив канчаш чоргаарланмас боор! Ынчангаш эш Чоржей-оол — төлептиглерниң бирээзи.

М. ДАНЗЫН,

Улуг-Хем район.

Ажыл эгелеп турда...

Эртенги хүн Аргалыктыгның бедик эгиннерин ажылдыр Ак-Туруг суурну чырыдыпкан. Суурнуң Найырал кудумчулап баткаш, туйбу кылыр сарайга келдим. Ажыл кидин-не эгелеп турду. Звенонуң удуртукчузу Алексей Чоржей-оолга ужуражы бердим. Ол, алдан хар ажып чоруур назылыг-даа болза, ам-даа аныяксыг көстүр болду.

Амыр-менди солушкан соонда, звенонуң ажыл-ижиниң кандыг чоруп турарын чугаалажы бердивис.

— Ажылывыс-даа бүдүүгүр чоруп тур. Бо чылын планывыс мындыг: бежен муң туйбу бүдүрер, ам дөртен беш муңну кылып алдывыс, а чугайны 50 тоннаны өртедир, ам барык ону доозуп-тур бис.

Кырган чугаазын доозуп чорда, оон соонда чүүү кылыр деп турарын улаштыр айтырдым. Бо звено пландан ажыр он муң туйбуну кылыр, он тоннаа чугайны өртедир хүлээлгелиг болду.

Звенонуң шалыпчыларының саны өзүп турар. Татьяна Сундуй-оол, Б. Ноябрь, Д. Серенмаа, Килик Даржай олар хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип келгеннер.

Ажыл база катап эгеледи. Кижи бүрүзү — тускай хүлээлгелиг. Мендаа оларга шаптык катпас дээш чоруунга далажы бердим.

Коммунист Алексей Чоржей-оол туйбу, чугай кылып бүдүрер ажылды он ажыг чыл иштинде удуртуп келген. Совхоз баштаар чери оон кызымаккай ажылын көргеш, ону каш удаа өртектиг түүлдер-биле шаннап, мактап келген. Ындыг ажылчыннарынга коллектив канчаш чоргаарланмас боор! Ынчангаш эш Чоржей-оол — төлептиглерниң бирээзи.

М. ДАНЗЫН,

Улуг-Хем район.

Тожунуң мурнакчы саанчызы

Тожу районунуң «Май 1» көдээ ажыл-агый артелиниң мыйыстыг бода малының баш саны чыл келген тудум өзүп, ылаңгыя саар инектери кайы-даа фермада көвүдеп турар. Мында саанчыларның хөй кезиг — аныяктар. Олар хөй сүт дээш демисешпишаан, боттарының онаашкан ажылынга улам-на мергежип турарлар. Ындыг аныяк саанчыларның бирээзинге коммунист Ак Бичен хамааржыр. Ол элээн каш чылдарда саанчылап келген болгаш бодунга быжыглаттынган инек бүрүзүнден сүт алыр талазы-биле колхозтуң өске саанчыларын мурнап келген. Бо чылдың бирги чартыында ол инек бүрүзүнден 600 ажыг килограмм сүттү саап алгаш, төрээн колхозунда мурнакчы саанчыларның бирги одуруунга киргеннижыр. Ол элээн каш чылдарда саан.

Фото В. Лутковтуу.

Акы-дуңма социалистиг чурттарда

ХОВАР БИБЛИОТЕКА

Өртемчейнин үндезиннерин билип алыры-биле шулбуска сүнезинин саткан кижиниң дугайында тоожу Гётениң «Фаустазынын» ырак мурнунда төрүттүнген. Гёте ону бүгү делегейге бараалгаткан. Ынчаарга ол болза, бо темага таваржып турган хөй кижилерниң чүгле бирээзи. Шүлүкчүлер болгаш чурукчулар, чогаалчылар болгаш композиторлар бо дүвүренчиг төөгүден чаңгыс эвес удаа сорук кириишкинни ап турганнар.

XV вектен бистиң хүннеривиске чедир Фаустаның дугайында бижиттинип, чугаалаттынып турган чүвелер шуптузу-ла Веймар шивээзинин Төп библиотеказында бар. Ында Фаустаның дугайында чыгдынган материалдар 20.000 томнарлыг.

Моон черле чүүү тыппас боор. Мында легенданың хөй санныг сиредилгелери-даа, бо теманың талазы-биле баштайгы ховар диссертацияларда-даа, «Фаустаның» даштыкы дылдар кырында, оң иштинде урду, кыдат, япон, еврей дылдарда очулгалары-даа бар. Фауста темазының музыкаже 1000 ажыг шилчидишкиннерин-даа моон тып ап болур. Ону Шуберт, Бетховен, Вагнер, Лист, Шуман болгаш өске-даа шилиттинген композиторлар кылып тургулааннар.

Веймар шивээзинин библиотеказы — делегей культуразының ёзулуг-ла эртине шыгжамыры. Германияның классиктиг культуразының ёзулуг эдилекчизи — Герман Демократтыг Республикада бо библиотеканың тургустунганы аажок өөрүнчүг.

В. ГЛАДКИХ.

(СЭТА).

УЛУСЧУ ВЕНГРИЯ ЧҮҮ КЫЛЫП ТУРАРЫЛ?

Венгрияның үлетпүр болгаш чуртталга тудуглары улам бедик шынарлыг бетонну негеп турар. Чоокку үеге чедир-ле бетон бүдүрүлгеин төпчүттүнмейн турган, тудуг бүрүзүнүң чанынга-ла хензигие бетон заводчугаштары тургустунгулап тургулаан, олар хөй ажылчын күжүн чарыгдап, куду шынарлыг бетон берип тургаанар. Сөөлгү үеде улуг-улуг тудугларның чанында улуг заводтар тургустунгулаан болгаш олар чүгле бодунуң тудуун эвес, харын оон чоогунда кылдынып турар улуг эвес тудугларны база бетон-биле хандырып турарлар. Ындыг заводтар ам 20 четкен. Тудуг үлетпүрүнүң министерствозу бетон бүдүрүлгезин төпчүдериниң планын ажылдап кылган. План ёзугаар улуг-улуг заводтар бо чугула тудуг материалын чыл-бүрүде 20 — 30 муң кубометрни бээрлер. Баштайгы чеди ындыг заводтарны дерип кылыры эгелей берген.

ХЕРЭЭЖЕННЕР — ИНЖЕНЕРЛЕР, ЭМЧИЛЕР, АГРОНОМНАР

Венгрияның төп статистика эргелели венгр херээженнериң байдалының дугайында, ниитилел амыдыралынга оларның идепкейлиг киржилгезиниң дугайында солуу саннарны парлаан. Амгы үеде Венгрияда 2 миллион херээженнер ажылдап турар азы он чылдың мурнунда турганыдан 600 муң хөй. Бир эвес 1930 чылда чүгле 39 херээженнер инженер дипломнуг турган болза, ам үеде заводтарда, проект организацияларында 2.259 херээжен инженерлер ажылдап турарлар. Хосталыр мурнунда чуртка чаңгыс-даа херээжен агроном чок турган болза, ам олар 1.280. Херээжен эмчилериң саны дөрт катап өскен. ЦСУ дыңнадыын ёзугаар алырга, венгр херээженнер 114 янзы-бүрү профессиялардыг ажылдап турарлар.

ЗЭН ДАЗЫРДА БАЛЫК

Берештоуйфалу девискээриниң одарлары ковчуг чавыс үнүш-дужүттүг. Тараачынар бир хольд (0,57 га) черден чаңгыс инек чемгериптер хире сигеп кезип алыры берге-ле дижирлер. Ындыг-даа болза Берештоуйфалуда госхозтуң баштаар чери ол ажык чок дазырларны чөп ажылгаарының аргазын тыпкан. Чоокта чаа аңаа 500 хольд шөлдүг улуг кылымал хөл тургускаш, балык өстүрүп эгелээн. Чарыгдалдар ажыр эгиттинген. Чүгле бо чылдың апрельдин эгезинден июньнуң ортанга чедир госхоз балыкты миллион ажыг форинт түүге саткан. Чыл төнчүзүнге чедир госхоз ам-даа 31 вагон балыкты садар деп планнап турар.

ВЕНГРИЯНЫҢ КАРА АЛДЫНЫ

Венгрияда нефть тывыжы чайгылыш чок өзүп турар. Бир эвес 1960 чылда нефтяниктер чуртка 1.215 муң тонна карэ алдынны берген болза, олар бо чылын оон чартык миллион тонна хөйүү бээрлер. Дараазында чылдарда нефть тывыжы 2 миллион тоннадан хөй болур. Бо өзүүшкүн болзаа нефть тывыжының мурнакчы методтарын шинтээткениниң, машиналарны болгаш дериглерни чаартып, бидилии-биле ажылгаарының ачызында болдунып болур.

Чылда ийи миллион тонна нефть тывыжын хандырар, ол тывыштың темпизин бедидип уламчылаар төлөвүлелдерин тургускан.

Адактың өөлүнде, мырыңай-ла чоокта чаа СЭКП чуртта идеология ажылының айтырыгларын ханызы-биле, ленинчи ёзу-биле чугаалажып көрген. Ажылчы чоннарны кижизидилгези болза, коммунистиг тургузуушкунуң улуг программазының тудуш кезектериниң бирээзи болуп дээрэн билдингир болгай. Партия совет ниитилелдің бүгү ажыл-ишчилерни эртемниг, марксисчи-ленинчи үзел-биле чепсеглээр деп кайгамчык улуг сорулганы салган. Мырыңай-ла ам, бөгүн бистер кижилерни бедик идейлиг, Совет Төрээн чуртка, коммунизмге ханызы-биле бердинген, эрткен үениң чаңчылдарындан болгаш артыышкыннарындан хостуг кылдыр кижизидер ужурлуг бис.

Ажылчы чоннарның революстуг энергиязын партия делегейни чаартырының күчүлүг, төттүнмес үндезин дөзү кылдыр көрүп турар деп, СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга оизалап демдеглээн. Ынчангаш чоннуң революстуг соруун хөгжүдеринден, амыдыралдың бүгү талаларынга массаларның чогаадылгазынга делегейни ажыдарындан, каңдыг-даа шаптыланчак, дөгей болгаш депшивес чоруккa, чүве тоовас барасканчы чоруккa удур, иридикчи буржуаз идеологияга бүгү моральга удур эптеш чок демиселден артык чугула сорулга партия организацияларында чок.

Революсчу, чаартыкчы ёзуга партияның кижизидип турары совет кижилер коммунизм дээш ажылдаарының болгаш демиселичиниң кайгамчык үлегер-чижектерини хүн бүрү көргүзүп турарлар. Партияга кижизиттирген чоннуң маадырлары Иван Леонов, Надежда Заглада, Валентина Гаганова, Николай Мамай дээш ышкаш, оон-даа өске ындыг хөй кижилериниң аттарынга бистиң Төрээн чуртувус дүрүм ёзугаар чөргаарланып турар. Эртемге, культурага совет кижилериң чедип алган магалыг чаагай чедиишкиннери, октаргайны шинтээдип алырынга чайынанчак тиилелгелерни бодап-даа көрээли! Сылдыстар орааныныче орукту хөрээженнериниң аразында бир дугаар ажыктан бистиң кайгамчыктыг маадырывыс Валентина Терешкованың сөстерин маңаа киириксеп тур мен:

— Мен бодаарымга, аас-кежик дээрге, кижиниң кезээде-ле чай чок чоруурy, оларны кылбайн кижи чурттап-даа шыдавас дыка көвей ажылхеректелиг болуру ол—деп, Валя чугаалаан.

Марксисчи-ленинчи өөредигни удуртулга болдурбушаан, СЭКП даштыкы политиканың айтырыгларын база-ла мерген угаанныг болгаш бүдүрелдиг шиитпирлеп турар. Аңгы-аңгы социал тургузуглуг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ догуунаарының ленинчи принциптеринге даянгаш, бистиң партиявыс тайбыңныг политиказын чүүкүлдүү-биле чорудуп, хоозурадыышкынныг термоядролуг дайынның айылын улустардан чайладыр дээш эргежок чугула бүгү-ле чүүлдерни кылып турар.

СЭКП болгаш оон Н. С. Хрущевка баштаткан ленинчи Төп Комитедэ социалистиг чурттарның чаңгыс эвин быжыглаарының, оларның улам сырый кады ажылдажылгазының, акыдуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларны сырый каттыштырарының шугумун чүткүлдүг болгаш сорудуу-биле чорудуп турар. Бистиң партиявысче болгаш өске-даа коммунистиг партияларже, СЭКП-ниң XX, XXI, XXII съездилериниң шиитпирлеринче, ССРЭ-де чаа ниитилел тургузуушкунунуң болгаш делегейниң революстуг шимчээшкининиң практиктиг дүржулгазын илергелеп көргүскен бистиң Программавысче ККП ТК-ның удуртукчуларының халдаашкынары нүгүлчү болгаш дорамчылал кылдыр биске дыңналып турар.

Моон ужурунда СЭКП ТК-ның ажык чагаазында: «Ленинниң партиязының дугайында, социализмниң төрээн чуртунуң дугайында, социалистиг революцияны делегейге эң баштай үндүрген делегей империализмни болгаш иштики контрреволюция-биле кадыг-дошкун сегиржип алышкынга оон улуг чаалап алышкыннарын камгалап ап шыдаан, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының мурнунга интернационалчы хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүсетпишаан, коммунизм тургузуушкуну дээш демиселге маадырлыг болгаш бодун бердинген чоруктуң кайгамчык үүлдерин көргүзүп турар улус дугайында ындыг чүве чугаалаарынга дыл канчаш эптежир чүвел» деп, кончуг шын чугаалаан. Ажык чагаанның бо состеринге бүгү совет улус каттыжып турар.

* * *

Дыка хөй чылдар мурнунда, кажан Совет чурт төөгүлүг арениже үнүп, чаа амыдырал дээш, ол чок турда чурттап болбас тургузуг дээш тулчуушкунче чап-чаа-ла кирип турган үеде, назы дөгүп кырый берген, коммунист болган улуг француз чогаалчы Анатоль Франс болза, Россия дээрге болдунмас-даа үүлдер боттанып турар шак ындыг чурт-тур, Ол болдунмас үүлдерни большевиктер бүдүрүп турарлар деп чугаалаан.

Ам төөгүлүг чаа үеде, коммунизмниң эргинде совет кижилер чогаадып, бодарадып, чырыткылыг келир үеже орукту баштай ажыткан ленинчилер чогаадып, бүдүрүп турарлар. Маяковскийниң чугаалаанда «коммунаның шыпшык бажы» биске делем көску апаргаи. Делегейниң өске-даа хөй-хөй улустары чаа амыдыралче бистиң-биле кожа чоруп орар, Бистиң коммунизмче геннадыг Ленинниң тургускаш, каңнап дадыктырган Коммунистиг партиязы эдертип бар чоруур.

Б. БАЯНОВ.

УЛУСТУҢ МАСТЕРИ

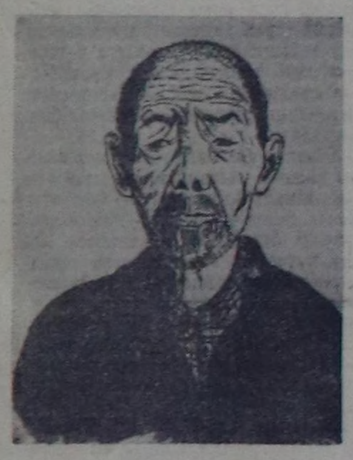

Монгуш Черзи — ыяштан болгаш даштан дириг амытаннарның болгаш база чүвелериниң дүрзү-хевирлерин чазап кылыр талазы-биле бистиң республикада сураглыг ураншеверлериниң бирээзи. Оон кылган ажылдары республиканың Алдан-Маадырлар аттыг чурт-шинчилел музейинде эмгежок, ону хөй-хөй көрүкчүлер сонуургап көрүп турарлар. Ол ышкаш, оон чогаадыкчы ажылдары Бүгү-эвилелдиң делгелгелеринге база каш удаа салдынган. Хоочун мастер — бичии уругларның ынак өөнүү. Ак-Туруг ортумак школазының үстүкү класстарының өөреникчилеринге даштан хевир-дүрзүлер чазап кылыының белгүмүн организастааш, хөй-хөй уругларны аңаа мергежидип өөреткен.

Эки ажыл — үнелиг, эки кижи — манталдыг деп чүве бо-дур. Монгуш Черзиге Тыва АССР-ниң уран үүлдериниң алдарлыг ажылдачызы деп хүндүлүг атты тывысканы ынчангаш бистиң чоргааралывысты хайындырып турар.

Сөзү болгаш чуруу

ОНДАР НИКОЛАЙНЫЫ.

РСДРП-НИҢ ИЙИГИ СЪЕЗДИЗИНИҢ 60 ЧЫЛ БОЛГАНЫНГА

Революсчу чаартыкчыларның съездизи

Чаа амыдыралды кижи төрелгетениң төөгүзүнде бир дугаар тургузар, коммунизмниң чырыткылыг тудуун тудуп үндүрер деп чүве—улуг аас-кежик. Хөй-хөй үүс чылдарның дургузунда кижилериң күзеп чораан үүлү Совет чуртта бодарап турар. Бистиң салгалдың кижилери коммунизм үезинде чурттаар апаар! Ынчаарга өндүр улуг ажылче, коммунизм дээш тулчуушкунче бисти марксисчи-ленинчи өөредиг-биле чепсеглеген алдарлыг Коммунистиг партия баштап, сорук киирип турар. СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга Н. С. Хрушевтуң демдеглээни ышкаш, бистиң партиявыс—чоннуң организакчызы, ниитилелдиң удуртукчузу болгаш углакчы күжү, чаа ниитилел тудуунуң конструктору бооп турар.

Шаанда шагда бистиң улузувусуң эң эки төлээлекчилери Россияның кегээрелдиг кижи төрелгетениң чаан турарының дугайын, бүгүде четкил өргүн, ажылдаары таанныг, эгээртинмес делгем болгаш чакшылдыг чаагай чурт болган ыының дугайын күзеп чораан үүве билдингир болгай. Олар ының Төрээн чуртунуң дуун бодап, ол дээш сагыжы сарчорааннар, Ол шагларда-ла, поктиг амыдыралдың дерзин ёзумнары турза-даа, кижиниң меругаанының кайгамчыктыг өндүр чогаалдары тургустунгулаан, Пушкинниң кайгамчыктыг түгелеи, Глинканың хөгжүмү турдунган, Репин бодунуң уттундуо арга чок чуруктарын чураан орган, Пирогов, ол шагның кижилериниң адааны ышкаш, «орус хирургының хуулгаазыны» турган. Кильчич болгаш Перовская, Менделеев болгаш Попов база чурттап чорааннар, Ол шагда ады-сураа дыңналбас турган Калугага бо шагның ракета ужудуушкунунуң медээнизи— Циолковский салым-чаяанныг үүлезин бүдүрүп турган.

Бистиң куш-ажылга ынакшылдыг чонувусту алдаржыдып чораан кижилериниң аттары ээзээш деппе ынчаш! Ломоносовтан болгаш Радищевтен, Чернышевскийни болгаш Добролюбовту дамчыштыр революсчу бодалдың чок дээн бедии Ленинге чедир шак ол улуг болгаш хөй-хөй бергелериг орук ынчаар эрткен болгай.

Маркс биле Энгельстың өлүм чок херээнин улуг уламчылакчызы — Ленин.— бистиң үениң эң улуг политиктиг күжү, совет улустуң дайынчы маннайы болгаш оон коллективтиг баштынчызы, коммунизмниң бедидикчизи болган. Коммунистиг партияны тургускан болгаш каннан дадыктырган.

Владимир Ильич партияны кадыгдошкун чылдарда тургузуп эгелээн. Ол болза эрткен үүс чылдың төнчүзү болгаш амгы үүс чылдың эгезин, капитализм хөгжүлдениң империалистиг чадазынче кирген, ангыларның чөрүлдээлери кедергей чидиглени бергеи, революстуг шуурганның чоокшулап органы бүгү-ле черлерге эскертинип билдинип келген үе турган.

Бодунуң төөгүлүг улуг хүлээлгезин күүседир — ниитилелдиң амыдыралын коммунистиг үндезинге чаартыр төлээде, ажылчын ангы боду хуузунда политиктиг марксисчи партиялыг турар ужурлуг. «Эрге-чагырга дээш демиселге пролетариатта организациядан өске чепсек чок» деп, В. И. Ленин өөреткен.

Ынчангаш, Россияның ажылчын ангызы бодунуң марксисчи партиязын үндезилээш, ындыг чепсекти чедип алган. Ынчанмыже ындыг партияны тургузуп алырының мурнунда улуг болгаш шаптараазының аар орукту эртер ужурга таварышкан. Бистиң партиявыстың эгези болза, В. И. Ленинниң 1895 чылда организастааны Петербургтуң «Ажылчын ангыны хостаары дээш демиселдиң эвилели» болган. Оон төөгүзүнүң ол үези болза, орус социал-демократия арениже ниитилел шимчээшкини, политиктиг партия бооп үнүп келген чорук-биле тодаргайлаттынар. Быдаргай социал-демократтыг организацияларны чаңгыс аай ажылчын партия кылдыр каттыштырар, эргемниг социализмниң ажылчын шимчээшкини-биле каттыжарын боттандырар херектиг турган.

1898 чылдың чазынында Минскиге болган РСДРП-ниң I съездизинге партия чаңгыс аай организация кылдыр херек кырынга чүгле чарлаттынган турган. Оон соонда ёзулуг марксисчи партияны Россияның революсчуларының үндезилеп тургузарының мурнунда Ленинниң удуртулгазы-биле элээн каш чылдарның иштинде улуг күжениишкин-биле ажылдаары, шудургу демисежири негеттинген. Социал-демократтыг организацияларның идей-политиктиг болгаш организастыг сырый каттыжылгазынга кайгамчык улуг рольду ленинчи «Искра» солун ойнаан. Ийиги съездиге тургустунган чаа хевирниң партиязының үндезини болган идейлиг болгаш организастыг принциптер чогум-на харын ол солуннуң арынларынга ажылдаттынып кылдынган. Ленин ынчан-на, 20 үүс чылдың баштайгы чылдарында-ла, ону келир үениң партиязы, чаартыкчыларның партиязы деп адаан. Ол шынап-ла ындыг партия болган!

Чаа хевирниң партиязын тургускан чорук, бистиң чуртувустуң марксистериниң-ленинчилериниң кайгамчыктыг тиилелгези болган. Ажылчын шимчээшкининде оппортунизмге, алзчаягаарлаашкынга болгаш алыс сорук чок чорукка удур туржып үнген большевизмниң нүүрү-биле Россияның ажылчын ангызы чаа амыдырал дээш демисежирде күчүлүг чепсектиг болган «Большевизм политиктиг бодалдың агымы бооп, политиктиг партия бооп, 1903 чылдан бээр туруп келген» деп, Ленин бижээн.

Муриакчы революстуг теорияга удуруттурган, ажылчы массаларда быжыг чөленгиштиг партия, ажылчын ангының бедик медереллиг болгаш эки организастаттынган, революцияның идеяларынга ханызы-биле бердинген отряды болур партия төөгүнүң кавызынче үнүп келген. Күзел-соруунун чаңгыс зайы-биле сырый каттышкан, бодунун баар оруунун эчис сорулгазын тодаргайы-биле көрүп турар шак ындыг политиктиг организацияларны пролетаржы шимчээшкин ынчага чедир кажан-даа көрүп көрбээн. Чүгле бистиң Коммунистиг партиявыска баштадып алган, Россияның ажылчын ангызы 1917 чылдың Октябрьда капитализмни шүүргедээринче ажылчы чоннарны эдертип шыдаан. Коммунистиг ленинчи партиязының удуртулгазы-биле ССРЭ-ге коммунистиг ниитилелдиң кудуку чадазы—социализм тургустунган. Ынчаарга ам СЭКП коммунистиг ниитилелди калбаа-биле тургузар дугайында партиянның чаа Программазының колдуруп үндүрген улуг чаагай планнарын амыдыралга боттандырарының чаа, улам-на өндүр бедик төөгүлүг хүлээлгезин бодунга алган.

Коммунизм! Ниитилел амыдыралының чаа, дээди организациязы—олче кижилерниң хөй-хөй салгалдары чүткүп, оон дугайын күзеп соруудап чораан болгай. Ынчалза-даа чүгле бистиң бо хүннеривисте коммунизм боттуг бодараан үүл бооп турар. Оон базымнарын бис бүгү-ле үүлдерден: совет индустрияның өзүлдезиндеи-даа, үнүш-дужүткүр хозушөлдерден-даа, электри сайгылгааны эң баштай чыып турар чаа бажыңнарның соңгаларындан-даа көрүп турар бис.

Коммунистиг тургузуушкунуң соргаларын шиитпирлевишаан, СЭКП чаа дуржулганы шиңгээдип ап, бодунуң политиктиг удуртулгазын болгаш организакчы ажыл-чорудулгазын сайзыраңгайжыдып турар. Партияның тургустунарының болгаш хөгжүлдезинің үндезининде кижилерниң политиктиг үзел-бодалдарындан, моральдыг факторнуң үүлдериниң үндезилеттинген байдалдар туруп турар дээрзи билдингир. А моральдыг факторлар ниитилелге кезээде херектиг. СЭКП-ниң XXII съездизи, оон хүлээп алган Программазы партия дугайында ленинчи өөредиг-биле чаа салыышкынны киирген, оон характер шинчизинин, төөгүлүг үүрге-хүлээлгезинин дугайында, коммунистиг ниитилелди калбаа-биле тургузарының үезинде оон удуртукчу болгаш башкарыкчы ролюнун өзеринің дугайында чугула теоретиктиг түүнелдерни кылган.

Амгы үе-чадада партияның удуртукчу ролюнуң өзер чоруу—коммунизмни тудуп тургузарының улуг эчис сорулгазын боттандырарынче чоннуң өзүп турар күш-ажылчы болгаш политиктиг идепкейин баштаарының эргежок чугула боттуг чоруундан болдунган дүрүм ёзугаар болур үүл-дур, Совет ниитилелдің амыдыралынга партияның шак ол улгадып турар ролю чүүү ужурундан болганы? Хамыктың мурнунда политиктиг болгаш организастыг удуртулганың улам бедик деңнелге негеп турар коммунистиг тургузуушкунуң хемчээлдериниң өскениниде, сорулгаларының нарынындан болган.

Күрүне болгаш партия амыдыралының өйү келген айтырыгларын партия кайы хире дидим болгаш чаа ёзу-биле шиитпирлеп турарыл дээрзин ТК-ның бүгүдеге билдингир сентябрь Пленумунун соонда бистиң чурттап эрткенивис алдарлыг он чылдың түүнелдери болгаш оон сөөлүдеги болган партияның XX, XXI, XXII съездилериниң мергеи угаанныг шиитпирлери база-ла херечилеп турар. Ол чылдарның дургузында чурттың амыдыралынга онза өскерлиишкиннер болган. Партияның болгаш бүгү улустуң чогаадыкчы күштери, кижиге чүдүүр чоруктуң оларны боогдап турган шорулгактарын ап октапканының соонда, чалгыннаалы бергеш, талыгыр бедикче кылыйтып үне бергеи ышкаш болган. Ынчангаш коммунизм тургузукчуларының гвардиязының мурнунга чаа-чаа делгемнер ажыттынып келген. Капиталдың шивээзин шүүргедээринче партия массаларны эдертип турда, Октябрьның бүдүүзүнде оон хүрээлеңинге 240 мундан бичии-ле хөй демиселичилер бактаап турган, а ам— он миллион кижи бар!

Ленинге баштаткан бистиң партиявыс чаа ниитилел дээш тулчуушкунче ажылчын ангының партиязы боогдап үнүп турган. Бистиң чуртувуска болган улуг чаагай, бүгү делегейге төөгүлүг өскерилгелериниң — социализмниң бүрүн болгаш туюлунга чедир тиилээнинин уламындан партияның социал баззазы база өскерилген. Ол болза бүгү совет улустуң партиязы болу берген. Ындыг болурда, СЭКП ниитилел амыдыралының бүгү талаларынга бодунуң башкарыкчы салдарын онза калбарткан. Коммунистиг партия ажылчын ангының партиязы турганындан бүгү совет улустуң партиязы болу берген чоруу ажылчын ангының ролюн черле бичелетпейн турар. Совет ниитилелдің эң-не мурнакчы болгаш организастаттынган күжү болур ажылчын ангы коммунистиг ниитилелди калбаа-биле тургузарының-даа үезинде колхозчу тараачыннарга болгаш интеллигенцияга хамаарыштыр бодунуң удуртукчу ролюн боттандырып үргүлүүлеваашаан турар.

Чоннуң авангарды, келир үениң конструктору болур партия революстуг тура-сорукту, тиилелгени дүрген чедип алырынче сыныш чок чүткүлдү чедирбейн турар хире ындыг тала Совет күрүнеиниң амыдыралында чок. Оон херечизи—көдээ ажыл-агыйны хөгжүдериниң айтырыгларын чугаалажып көрүп, ону удуртуруп сайзырангайжыдып турары болур. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин удуртурунуң чаа хевирлериниче шилчилге болза, ёзулуг революстуг хемчег болган.

Партия оон соонда чурттуң экономиказынга партийжи удуртулганы эде тургузары-биле холбашкан айтырыгларны база-ла шак ынчаар дидими-биле көрген, партийжи органнарның бүгү звеноларының тургузуу бүдүрүлге принциинче шилчээн, улус ажыл-агыйының чер-черде улам улуг чөвүлелдерин тургускан.

Адактың өөлүнде, мырыңай-ла чоокта чаа СЭКП чуртта идеология ажылының айтырыгларын ханызы-биле, ленинчи ёзу-биле чугаалажып көрген. Ажылчы чоннарны кижизидилгези болза, коммунистиг тургузуушкунуң улуг программазының тудуш кезектериниң бирээзи болуп дээрэн билдингир болгай. Партия совет ниитилелдің бүгү ажыл-ишчилерни эртемниг, марксисчи-ленинчи үзел-биле чепсеглээр деп кайгамчык улуг сорулганы салган. Мырыңай-ла ам, бөгүн бистер кижилерни бедик идейлиг, Совет Төрээн чуртка, коммунизмге ханызы-биле бердинген, эрткен үениң чаңчылдарындан болгаш артыышкыннарындан хостуг кылдыр кижизидер ужурлуг бис.

Ажылчы чоннарның революстуг энергиязын партия делегейни чаартырының күчүлүг, төттүнмес үндезин дөзү кылдыр көрүп турар деп, СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга оизалап демдеглээн. Ынчангаш чоннуң революстуг соруун хөгжүдеринден, амыдыралдың бүгү талаларынга массаларның чогаадылгазынга делгемни ажыдарындан, каңдыг-даа шаптыланчак, дөгей болгаш депшивес чоруккa, чүве тоовас барасканчы чоруккa удур, иридикчи буржуаз идеологияга бүгү моральга удур эптеш чок демиселден артык чугула сорулга партия организацияларында чок.

Революсчу, чаартыкчы ёзуга партияның кижизидип турары совет кижилер коммуйизм дээш ажылдаарының болгаш демисежириниң кайгамчык үлегер-чижектерини хүн бүрү көргүзүп турарлар. Партияга кижизиттирген чоннуң маадырлары Иван Леонов, Надежда Заглада, Валентина Гаганова, Николай Мамай дээш ышкаш, оон-даа өске ындыг хөй-хөй кижилериниң аттарынга бистиң Төрээн чуртувус дүрүм ёзугаар чөргаарланып турар. Эртемге, культурага совет кижилериң чедип алган магалыг чаагай чедиишкиннери, октаргайны шинтээдип алырынга чайынанчак тиилелгелерни бодап-даа көрээли! Сылдыстар орааныныче орукту хөрээженнериниң аразында бир дугаар ажыктан бистиң кайгамчыктыг маадырывыс Валентина Терешкованың сөстерин маңаа киириксеп тур мен:

— Мен бодаарымга, аас-кежик дээрге, кижиниң кезээде-ле чай чок чоруурy, оларны кылбайн кижи чурттап-даа шыдавас дыка көвей ажылхеректелиг болуру ол—деп, Валя чугаалаан.

Марксисчи-ленинчи өөредигни удуртулга болдурбушаан, СЭКП даштыкы политиканың айтырыгларын база-ла мерген угаанныг болгаш бүдүрелдиг шиитпирлеп турар. Аңгы-аңгы социал тургузуглуг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ догуунаарының ленинчи принциптеринге даянгаш, бистиң партиявыс тайбыңныг политиказын чүүкүлдүү-биле чорудуп, хоозурадыышкынныг термоядролуг дайынның айылын улустардан чайладыр дээш эргежок чугула бүгү-ле чүүлдерни кылып турар.

СЭКП болгаш оон Н. С. Хрущевка баштаткан ленинчи Төп Комитедэ социалистиг чурттарның чаңгыс эвин быжыглаарының, оларның улам сырый кады ажылдажылгазының, акыдуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларны сырый каттыштырарының шугумун чүткүлдүг болгаш сорудуу-биле чорудуп турар. Бистиң партиявысче болгаш өске-даа коммунистиг партияларже, СЭКП-ниң XX, XXI, XXII съездилериниң шиитпирлеринче, ССРЭ-де чаа ниитилел тургузуушкунунуң болгаш делегейниң революстуг шимчээшкининиң практиктиг дүржулгазын илергелеп көргүскен бистиң Программавысче ККП ТК-ның удуртукчуларының халдаашкынары нүгүлчү болгаш дорамчылал кылдыр биске дыңналып турар.

Моон ужурунда СЭКП ТК-ның ажык чагаазында: «Ленинниң партиязының дугайында, социализмниң төрээн чуртунуң дугайында, социалистиг революцияны делегейге эң баштай үндүрген делегей империализмни болгаш иштики контрреволюция-биле кадыг-дошкун сегиржип алышкынга оон улуг чаалап алышкыннарын камгалап ап шыдаан, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының мурнунга интернационалчы хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүсетпишаан, коммунизм тургузуушкуну дээш демиселге маадырлыг болгаш бодун бердинген чоруктуң кайгамчык үүлдерин көргүзүп турар улус дугайында ындыг чүве чугаалаарынга дыл канчаш эптежир чүвел» деп, кончуг шын чугаалаан. Ажык чагаанның бо состеринге бүгү совет улус каттыжып турар.

* * *

Дыка хөй чылдар мурнунда, кажан Совет чурт төөгүлүг арениже үнүп, чаа амыдырал дээш, ол чок турда чурттап болбас тургузуг дээш тулчуушкунче чап-чаа-ла кирип турган үеде, назы дөгүп кырый берген, коммунист болган улуг француз чогаалчы Анатоль Франс болза, Россия дээрге болдунмас-даа үүлдер боттанып турар шак ындыг чурт-тур, Ол болдунмас үүлдерни большевиктер бүдүрүп турарлар деп чугаалаан.

Ам төөгүлүг чаа үеде, коммунизмниң эргинде совет кижилер чогаадып, бодарадып, чырыткылыг келир үеже орукту баштай ажыткан ленинчилер чогаадып, бүдүрүп турарлар. Маяковскийниң чугаалаанда «коммунаның шыпшык бажы» биске делем кө

Венгр Улус Республиканың кооперативтери болгаш күрүне ажыл-агыйлары чыл келген тудум-на көдээ ажыл-агый техниказын: тракторларны, комбайннарны хөйү-биле ап турар. Бо боду чоруур комбайннарны база-ла кооперативтерге чорудуп турары ол.

МТИ—СЭТА-ның фотозу.

Женева дугуржулгаларын үрээн

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның улусчу армиязының дээди командылалының харылзаа төлөөлери Вьетнамга хайгаарал болгаш контроль талазы-биле делегей комиссиязынга чоруткан чагаазынга Мурнуу Вьетнамдан америк вертолёттарны доп-дораан чайладып үндүрерин негээн.

ВИА агентиледи дыңнатканы-биле алырга, чоокта чаа америк авианосец 30 вертолёттарны Сайгон портка дүрүм чок ёзу-биле чедирип келгенин харылзааның төлөөлери айтып турар. Чагаада оон ыңай чугаалап турары болза, бар медээлерни ёзугаар алырга, АКШ чаа хөй вертолёттарны, дайынчы самолёттарны болгаш шериг дериишкинин Мурнуу Вьетнамга чедирип бээр бодап турар.

Бо фактыны 1954 чылда Женева дугуржулгаларын көзүлдүр үрээни болгаш Мурнуу Вьетнамда агрессчи планнары дээш АКШ-тың чазаан буруу шаап турар делегейниң хөй-ниитизинин санал-оналынга удурланган өнчүк-чөнгээ кылдыр харылзаанын төлөөлери айтып турар.

ГРЕЦИЯДА ПОЛИЦЕЙЖИ ТУРАЗЫНДА ААЖЫЛАЛ

АФИНЫ. (СЭТА). Чоокта чаа Афиниының полициязы тайбыңның болгаш ядролуг чепсекти дүжүреринің талалакчыларының хуралының киржикчилеринче халдаашкын кылган. «Грек аныяктарның тайбың дээш Ламбракис аттыг шимчээшкини» деп организацияның бажының долгандыр полиция бүзөөлеп алган турган. Тайбыңның болгаш ядролуг чепсекти дүжүреринің талалакчыларының хуралы ол бажыңга болур ужурлуг турган. Ол бажыңче кирерин оралдашкан кижи бүрүзүн полиция эттеп-эрээдеп турган.

Полицияның кара туразында аажылалынга удурланыышкынның демдээ кылдыр аныяктар кудумчуларже үүп, «Тайбың, демократия! Фашизм болбас!» деп лозуннарны салып турганнар. Полицейжилер аныяктарның ол организациязының удуртукчуларының бирээзи Лендакисче халдааш, ону эттеп, буду-биле тепкилеп турган, ооң түңнелинде Лендакистиң бажының мээзи шимчээн болгаш ону эмнелгеде чыттырган дээрзин «Авги» солун дыңнаткан. Полицейжилерниң бо үүлгедиглерин полицияның начальниги Крамбецос удуртуп турган.

Хөй-ниитиниң удурланыышкынының түңнелинде тайбыңның болгаш ядролуг чепсекти дүжүреринің талалакчыларының хуралы болган. Ооң киржикчилери тайбың талалакчыларынга хамаарыштыр полицияның араатанзыг үүлгедиглерингe удурланыышкынның бижиин парламентиже чоруткан болгаш буруулуглларга кеземче көргүзерин негээн.

„АКШ-ка кылган"

ПАРИЖ. (СЭТА). АКШ-ка кылган напалмныг бомбаларны португали колонизаторлар самолёттардан октап турар. Ол бомбаларны Анголаның хөрээженнеринге, бичии уругларынга болгаш кырган-чөнүктеринге удур ажыглап турар деп, Анголаның Национал хосталыышкын фронтузунуң парлап үндүрген дыңнадыында чугаалап турар.

Сөөлгү үш неделя дургузунда ангола патриоттарның ажыл-чорудулгазының түңнелдерин үндүрбүшаан, дыңнадыгда айтып турары болза: португалдар Бемба чанынга тулчуушкуннарга 100 хире солдаттарын оскунган, а Беса-Монтейрунуң районунга португали колонизаторларның ротазы бүзөөлеттирген болгаш аар чидириглерге таварышкан.

Румынияда кызыл-тас ажаап алыышкыны

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Румынияның социалистиг ховуларында кызыл-тас болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый культураларның ажаап алыышкыны дүрген темпилер-биле чоруп турар. Бухарест область бүгү 481.600 гектар шөлдүң кызыл-тазын ажаап алырын чуртта бир дугаар дооскан. Добурджи, Бакатси, Галацк болгаш өске-даа областар кызыл-тас кезилдезин доозуп турар. Банатси болгаш өске-даа областарның коллективтиг көдээ ажыл-агыйлары болгаш күрүне ажыл-агыйлары «Безостая—1» деп сорттуң кызыл-тазын тараан шөлдерниң гектар бүрүзүнден 25—30 центнер дүжүттү ап турар.

Чаагай түңнел

ВЕНЕЦИЯ. (СЭТА). Венецияга үүгле чаа доозулган, уругларга көргүзер кино чуруктарның XV делегей фестивалынга совет кино-чуруктар бирги бир, ийиги бир болгаш үшкү бир шанналдарны чаалап алган. «Согур куш» (1-ги шаннал), «Ийи делегейниң аразында» (2-ги шаннал), «Баранкин, кижи бол!» (3-кү шаннал) деп кино-чуруктарны шаннаан.

ССРЭ-ниң улустуң артизи С. Образцовка даргалаткан фестивальдың жюризи делегейниң 16 чурттарының конкурска киргени 53 кино-чуруктар-биле таныжып көргеш, бодунуң бүгү шиитпирлерин чангыс үнбиле хүлээп алган. Фестивальдың тулган призери — (бүгү талазы-биле эң дээре кино-чурук дээш улуг шанналды чаалап алган) Польша болган. «Романтиктиг эзи кезиишкин» деп кино-чурукту фестивальдың кол шанналы-биле шаннаан.

Бүгү африкан чурттарга хамаарышпас чорукту бээр

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Гананың КНО-да доктаамал төлөөлекчизи алчин Алекс Квейсон-Секки Гананың президентизи Кваме Нкруманың даасканы-биле, Африкада португали колониялларга хамаарышпас чорукту доп-дораан тыпсырын негээн чагааны Айыл чок чорук Чөвүлелинге дамчыдып берген.

Португали колониялларның дугайында болгаш Мурнуу-Африкан республиканың чазаанын чорудуп турары аймак-сөөк ылгаар политиканың дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле Айыл чок чорук Чөвүлели шиитпирлиг үеде чыглып турар-дыр деп, чагаада чугаалап турар. Португалдарның чорудуп турар ужур-дүржок аажылаашкыннарын бүрүнү-биле соксадыр. Африкада португали империяны бүрүнү-биле чок кылыр ужурлуг чугаалажыышкынның түңнелин кижи төрелгетен четикпейн манап турар.

«Аймак-сөөк ылгаар политиказы африканнарның кижи төлевин дорамчылааны болуп турар Мурнуу Африкага удур быжыг туруштуг болгаш шиитпирлиг хемчеглерни алырынче» Айыл чок чорук Чөвүлелин Кваме Нкрума кыйгырган. Ол чуртче бүгү-ле хевирниң боочепсээн болгаш оък-чемзээн чорударын болгаш садарын бүрүнү-биле хоругдаарын негеп тур бис деп, чагаада чугаалан турар. Аймак-сөөк ылгаар чорукту бүрүнү-биле үзүткап чок кылырын болгаш Мурнуу Африкада европейжи эвес кижилер кижиниң кол-кол эргелерин эдилээн турарын негеп тур бис.

Завод болгаш оон кижилери

Кызылда пиво заводу бар деп, бисте хөй-хөй кижилер билир болгай. Ийе, ол шын. Бо завод-биле кады шуут-ла кожа хлеб заводу, колбаса фабриказы туруп турар, а оларның бир талазында — септелге заводу, өске талазында, шала кудуддур — сүт заводу бар. Олар шуптула — хоорайның адаанда, аразы бир километрден ашпас хире черде. Ийе, бодунуң төрээн республиказының төвүнде чаа-чаа фабрика, заводтарның дүрген туттунуп, ажыглалга кирип турарынга кижи канчап чоргаарланмас боор! Олар моон соңгаар уламна көвүдээр дээрзинге быжыг бүзүрелдиг бис.

«Бистиң пиво заводувуста пиво кылып турар, ол завод хоорай адаанда, машина оруунуң кыдында дөрт каът чиңгежек ак бажың ол-ла болгай» деп, чамдык эштер дорту-биле ынчаар бадыткап-даа турар. Ынчалза-даа олар пиводан өске кандыг сускунну мыида кылып турарың чедир билбейн турар чадавас. Чүү сускунул, ол? Оларны кымнар кылып турарыл?...

ШИЛДЕР ШИМЧЕП ЧОРУП ТУР

Ак-ак халаттарлыг, бир үе-черге оң үш кыстар өрээлче кире бердилер. Шышпыңны хенертен-не моторнуң шиилээш даажы үрепти. Кыстар дүрген чергележи тургулапкаш, бодунуң кылыр ээлчээн манап, билээн сыыртынышкан, резина идиктерин кедипкен турганнар.

Эң мурнунда турган кижи демги шилдерин дескинип турган калбак тавак-өзекке чыскаалдыр салгаш, чүп эгеледи. Шилдер оон автоматтыг чылдырыкчы-биле дараазында кижилерже — кудукчуларже шимчеп чоруптар. Кудукчуларның мурнунда чиңгежек хоолайжыгашта дем-не баш бурунгаар белеткеттинген газировка (хейлендирген суг) бар. Кудукчуларның ажылы дыка чай чок: чугдунган болгаш кургаттынган шилдер дүрген чылып чедип кээр, оларны аная дораан-на газировка-биле долдургаш, аскын дуглааш, чылдырыкчы херекте олуртуп каар. Ынчалза-даа ол ам-даа белен эвези ол...

Оон ыңай чүү болурун мооң адаандан номчуур силер, тайылбырны ам үүр соксап каалы, ынчангаш маңаа бистин-биле кожа турган, заводтуң кол инженери Раиса Степановна Деменковабиле чугаалажы каап-таалы.

Раиса Степановна ол дааш-шимээн үезинде бис-биле барык-ла алгыржып чугаалажып турган чүве.

— Бо цех ам колдуунда-ла механизаттынган. Эрткен чылын чамдык ажылдарны хол-биле кылып турдувус, ынчан чер албайн турган чүве. Көрбес бе, шилдерни безин автоматтыг арга-биле чүп турар бис...

— Эрткен чыл-биле деннаэрге, ам бо цехте чаа чүү барыл?— деп, кол инженерни үзе кирбишаан ылавылап айтырдывыс.

Кол инженер дээрбекте дескинип турган шилдерже айытты:

Сускун кылыкчызы РОЗА ЧИЧИНАА

— Газировка шилдерже автоматтыг ынчаар куттунуп эгелээр, ону бо чылын кылып алдывыс.

Ам демги чылдырыкчы херекте олуртуп каан шиливисче көрээл. Олар төгерик кара автоматка баар. Ону хынакчы дээр. Аңаа газировканың шилдерге долдур, долу эвес куттунганын, аскының канчаар дуглаттынганын хынаар. Хыналданы эрткен шилдер оон чылдырыкчы-биле эң сөөлгү ажылче — шилдерге газировканың адын, кылган ай, хүнүн чыпшыр хырбалап турар ажылдакчыларже баар. Ам газировка белен, ону хааржактарга суккаш, чүдүруп алгаш чоруптар...

Бо улуг эвес, үжен квадрат метр хире черде 39 кижи үш эллчег болуп алган ажылдап турар. Чүнүн-даа мурнунда, оларның чүткулдуг ажылын демдеглээри чугула. Олар ажыл үезинде чангыс минута безин куруг турбастар. Бир хонукта олар он мун литр чедир газировканы кылып үндүрүп турар. Оон-биле республика найысылалының болгаш районнарның ажылчы чоннарын газировка сускун-биле чедир хандырып шыдаар.

Цехтиң бир бригадазынга коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп бедик атты тывыскан, өске ийи бригада ол ат дээш демисежип турар. Ылаңгыя эш Полуэктованың эллчээ онза шылгарап турар. Ында ажылдакчылар Зоя Онипко, Роза Чичинаа, Ефросинья Петрова, Екатерина Шестопалова олар күш-ажылга эки мергежилдиин көргүзүп, заводка организаттынган техминимум өредилгезин чедишкиниг дооскаңнар. Оларга заводтуң коллективи чоргаарланып турар.

ЧААРТЫЛГАЛАР, БЕДИК ТҮҢНЕЛДЕР

Заводтуң дөрт каът бажыныың иштинде хөй-хөй хоолайлар, дамчыдыкчы-чылдырыкчылар, изидилге савалары, кургадыр болгаш хайындырар хааржактар бар. Олар нарын болгаш бот-боттарынга харылзаалыг ажылды кылып турарлар. Ол-ла бүгү дериг-херектелдер завод баштай тургустунуп турар үеде чедишпес, ажылдың барык-ла чартык кезиин хол-биле кылыр турган. Ам сорудуг насосту, арбай дамчыдып чорудар трансформаторну база өске-даа херектелдерни ҳагыдып ап, заводтуң инженерлериниң күжү-биле эптеп таарыштыр кылып алган.

— Ам чамдык чиик ажылдарны, чижээ, шил аксы дуглаарын, пиво кылыр тараа арыглан кургадырын, ону хайындырар саваларга чедирерин, хлеб квазын кылыр черни болбаазырадырын бүрүн механизаттаар бис— деп, инженер чоргаарал-биле чугаалады.

Сөөлгү үеде пиво заводунуң ажылы улам-на организаттыг, улам-на бир демниг чоруп турар. Оон ачызында, завод бо чылдың бирги чартыында бүдүрүлге онаалдазын 104 хуу күүседип, бодунга алган социалистик хүлээлгезин ажыл-херек кырынга ээлеп шыдаан.

А. НУГУУРАК,
А. СОДУНАМ.
(«Шынның» тускай корр).

Чигир хайындырыкчызы Е. ШЕСТОПАЛОВА.

Янзы-бүрү чүүлдер дугайында допчузу-биле

★ «Орустуң хувулгаазын чүүлү» деп кино-чурукту Ташкентиниң ажылчы чоннары улуу-биле сонуургаан. Аннели болгаш Андрэ Торндайктарның ол кинозун көргүзүп турар он бир кинотеатрларга, культура ордуларынга, клубтарга коллективтиг көөрүнүң хөй санныг чагыглары хүн бүрүде кээп турар. «Узбекфильм» студия «Орустуң хувулгаазын чүүлү» деп кино-чурукту узбек дыл кырынга кылырынче киринкен.

★ Охтинскиниң химия комбинадында (Ленинград) хоолайлар кылып үндүрүп турар винипласт цегинин чаарты тургузуушкыны дооступ турар. Полиэтиленниг пленка бүдүрүп үндүрер цехти база-ла дерип турар. Ындыг пленка көжүрүп чоруур чиигеткен чылыдар черлер тургузарда, шилден дыка чиик карылгалыг болгаш таарымчалыг болуп турар.

★ Эстониядың сланец бассейнинин дагжылары сланец тывыжының чеди айлар программазын күүседирин хуусаа бетинде дооскан. «Эстонсланец» трестиң шахтёрлары планнан артыкка 280 муң тонна ажыг оттулар чүүлдү хереглекчилерже чүдүрүп чоруткан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ЭРГЕЛЕРИНЧЕ ХАЛДААШКЫН

Францияның национал хуралы күрүне албан черлериниң болгаш бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларының ажыл соксадыр эргезин кызыгаарлап турар ажылчыннарга удур хоойлу төлевилелин бадылаашкынның шоолуг эвес хөй нуруузу-биле хүлээп алган. Хоойлу төлевилелинге удурланыышкынның ажыл соксадыышкынының чалгыы бүгү Францияны хаара туткан үеде, национал хуралдың ажылының эгелээни элдептиг. Депутаттар бүгү дүннүң дургузунда хуралдан келген, а кажан олар тарап чаныр турган, метеорологтарның ажыл соксадыышкынының эгелээнин билиг каннар. Национал хуралды дамчыштыр киргенге ажылчыннарга удур хоойлу төлевилелин француз ажылчын аңгы шак ынчаар көрген. Хоойлу күштүг болган турар төлээде, ону сенат база хүлээп алыр ужурлуг.

Чазактың хоойлу төлевилелиниң ужур-утказы чүдел? Ол хоойлу төлевилелинде бижиттинген чүүлдерни ёзугаар профэвилелдерни болза «эргежок чугула хемчеглерни ой-шаанда алыр» арганы эрге-чагыргаларга болгаш администрацияга бээр төлээде, ажыл соксадыышкынының эгелээринге чедир беш хонук бурунгаар ооң болур чериниң, үезиниң болгаш үргүлчүлелиниң дугайын эрге-чагыргаларга болгаш администрацияга баш удур сагындырар хүлээлгелиг. Мооң-биле холбаштыр, Коммунистиг партияның неделя санында үнер «Франс нувель» деп органының бижээни болза: ажыл соксадыышкынының дугайын эрге-чагыргаларга болгаш администрацияга баш удур дыңнадыры — ол дээрге, эрге-чагыргалар боттарының эргезинде турар парлалганың, радионуң болгаш телевидениенин дузазы-биле хой-ниитинин саналоналын аймаазырадыр болгаш ажыл соксатканнарже ыйыышкынны кылыр аргалыг болзун дээш ажылчы чоннарны болгаш профэвилел организацияларын бектээринче угланган чепсек-тир.

Хоойлу төлевилелинин ажык талалакчыларының бирээзи — Францияның премьери чораан Мишель Дебре бир эвес ажыл соксадыышкыны эгелээн таварылгада безин ону «соңгадарладырын» профэвилелдерингe чазактың айтыышкын бээр эргелиг болурунуң дугайында үүлдү хоойлу төлевилелинге баш удур киргген турган. Мооң-биле чергелештир, ажыл соксадыышкынының чамдык хевирлерин «дүрүм ёзугаар эвес» деп шуут чарлап болур. Ажыл соксадыышкынының бо «чамдык хевирлеринге» чазак кандыг-даа ажыл соксадыышкынын херек кырынга хамаарыштырын болур.

«Комба» деп буржуаз солун чаа хоойлу төлевилели «француз профэвилелдеринге удур кадыг-дошкун согуг болур» деп бижээн.

Чазак-даа, ооң шыны реаксылыг парлалгазы-даа черле ажыл соксадыышкынын хоруур дугайында негелдени ажыы-биле идип үндүрерин дидинмээнин чугаалап каар болза чогуур. Реакция болза хоойлу төлевилелинде дорамчылаашкынны кандыг-даа үүл бижиттинмээн, ажылчы чоннарның эрге-ажыктарын кызагдавайн турар дээр аянны чүвени көргүзерин оралдажып турган. Национал хуралга хоойлу төлевилелиниң талазы-биле илеткелчи Луи Жокс ол дугайын база чугаалап, киирип турар хоойлу төлевилели ажылчы чоннарның ажыл соксадыышкынын чорудар эргезин кызагдавайн турар дээр чергелиг чүвеге депутаттарны бүзүредирин оралдажып турган. «Насьон» деп деголльчу солун ол дугайын бижип, чугаа болза ажыл соксадыышкынынга эрге дугайында мырыңай болбайн турар, а айтырыг чүдел дизе, администрация «белеткеп турар ажыл соксадыышкынының дугайында эренгей ёзу барымдаалап база өй-шаанда билген турары болур» дээр чүвени чулчураан. Солуннарның бо кичээндирин, оларның сезиглээшкинин чурттуң башкарыкчы бөлүктериниң хөөннерин, улусчу шимчээшкининң көдүрлүүшкүнүнден оларның коргуп турар чоруун илергейлеп турар. Ол коргуп девидээр чорук, эң кыдыкы хемчеглерни алырынче чазакты база киир чыгаан.

Күрүне бүдүрүлгелериниң администрациязы болгаш хуу бүдүрүлгелериң ээлери ажыл соксадыышкыны болган таварылгада ажылга ажылчы чоннарны албадаашкын-биле киириштиреринин политиказын каш чылдарда чорудуп турар. Ындыг болза-даа ол политика, бүдүрүлгелерни хаар болгаш ажылчыннарны ажылдан массалыы-биле үндүрер политика ышкаш, база-ла буурап дүшкен. Бүгү чуртту хайындырып үндүрген 220 муң француз шахтёрларын 35 хонукта маадырлыг ажыл соксадыышкынын сактып көрээли. Ол ажыл соксадыышкынын сый шавар дээш чазак ажылга ажылчыннарны албадаашкын-биле киирер дугайында декретти боттандырарын оралдашкан. Шахтёрлар ол айтыышкынга чагыртпаан. Декрет күүсеттинмейн, саазын кырынга арткан.

Мырыңай чоокта чаа «Сюд-авиасьон» деп ужар үүл заводтарының дирекция чери ажыл соксатканнарга удур бүдүрүлгелерни хаарын болгаш ажылчыннарны ажылдан массалыы-биле үндүрерин чоруткан. 7.000 ажылчыннарны ажылдан үндүрген. Ажылчыннарның шудурту кызымакай чоруу бүдүрүлгени хаарын болгаш ажылчыннарны ажылдан массалыы-биле үндүрер чорукту күш чок болдурарынче администрацияны албадапкан.

Францияда аңгы демисели озуп турар. Сөөлгү дөрт чылдарның дургузунда ажыл соксадыышкынныг демиселдің түңнелинде чыл бүрүде 1.800 муң ажыл хүнү чидириглиг болган. Бо чылдың үүгле баштайгы үш айларында 7—8 миллион ажыл хүнү ышкындырган. Ажылчы чоннарның демиселинге удур туразында аажылалды үүлгедир күжү чок апарган чазак «ниитинин корум-чурумун камгалаар» дээр чылдак-биле «ажыл соксадыышкынын таарыштырар чурумнуң» дугайында айтырыгны турган. Ындыг болза-даа, парламентиге депутат-коммунист Вальдек Рошениң чугаалап турганы-биле алырга, кол айтырыг ажыл соксадыышкынынга эргени кызыгаарлаарында, чуртта ажыл соксадыышкынныг шимчээшкинин базарында эвес, а ажылчын аңгының болгаш бүгү ажылчы чоннарның дүрүм ёзугаар негелделерин хандырарында болуп турар.

Ажылчы чоннар амыдырал байдалдарының доктаамал дорайтап турарынга удур демиселдің чепсээ кылдыр ажыл соксадыышкынын чорудар ужурга таваржып турар. Профэвилелдериниң сан-медээлерин ёзугаар алырга, 1955 чылдан 1963 чылга чедир үениң дургузунда, чижээлээрге, «Рено» заводтарның ажылчыннарынын садып эльыр аргалыы барык 12 хуу кудулаан. Ынчаарга үүгле сөөлгү беш чылдарның дургузунда шериг чарыгдалдары 40 хуу көвүдээн, а полицейжи аппараттың ажаалдазының чарыгдалдары 85 хуу өскен!

Францияның ажылчы чоннары ол чаа хоойлу төлевилелиниң чедирер айылын эки билип турар. Ам безин бо хоойлу төлевилели экономиканың күрүне секторунуң ийи чартык миллион ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының эрге-ажыктарынга удур кызагдаашкынны болдурар апаар. Ынчалза-даа «Юманите» солуннуң демдеглээни-биле алырга, монополиялларның ол дерзин хоойлуузу ооң дараазында хуу секторга база нептерээр. Француз чазактың чаа базымы — ол дээрге демократтыг хосталгаларже капиталдың калбак шаап халдаашкынынын оруунга үүгле эге-дир.

Францияның ажылчы чоннары ону эки билип турар. Оон ужурунда ажылчыннарга удурланган хоойлу төлевилелинге удур чоон үзелиг күштерниң демиселиниң фронтузу чуртта калбарып эгелээн. Чазактың хоойлу төлевилелинге удур демиселдің хүнүн бүгү чуртка эрттиргени июль 11-де Францияның ажылчы чоннарының үнү барының үзелиг күштерге күчүлүг кичээндириг кылдыр дыңналып турган Кажан национал хуралдың депутаттары хоойлу төлевилелин чугаалажып эгелээн үеде, июль 17-де ажылчын аңгының ниитти национал үнүүшкүнү болган.

Ажылчыннарның демиселинин характерлиг шынары болза оларның чангыс эви болгаш сырый каттыжышкыны болуп турар. Хоойлу төлевилелинге удур коммунистер, социалистер, радикалдар, шажынчылар, улуг профэвилел каттыжышкынары демисежип турар. Сан-хөө олигархиязының халдаашкынларындан демократтыг эргелерни болгаш хосталгаларны камгалап алырынга француз улустуң шиитпирлиинин дугайын ол демиселдер чугаалап турар.

А. ЗВАНЦОВ.

Румынияда кызыл-тас ажаап алыышкыны

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Румынияның социалистиг ховуларында кызыл-тас болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый культураларның ажаап алыышкыны дүрген темпилер-биле чоруп турар. Бухарест область бүгү 481.600 гектар шөлдүң кызыл-тазын ажаап алырын чуртта бир дугаар дооскан. Добурджи, Бакатси, Галацк болгаш өске-даа областар кызыл-тас кезилдезин доозуп турар. Банатси болгаш өске-даа областарның коллективтиг көдээ ажыл-агыйлары болгаш күрүне ажыл-агыйлары «Безостая—1» деп сорттуң кызыл-тазын тараан шөлдерниң гектар бүрүзүнден 25—30 центнер дүжүттү ап турар.

Чаагай түңнел

ВЕНЕЦИЯ. (СЭТА). Венецияга үүгле чаа доозулган, уругларга көргүзер кино чуруктарның XV делегей фестивалынга совет кино-чуруктар бирги бир, ийиги бир болгаш үшкү бир шанналдарны чаалап алган. «Согур куш» (1-ги шаннал), «Ийи делегейниң аразында» (2-ги шаннал), «Баранкин, кижи бол!» (3-кү шаннал) деп кино-чуруктарны шаннаан.

ССРЭ-ниң улустуң артизи С. Образцовка даргалаткан фестивальдың жюризи делегейниң 16 чурттарының конкурска киргени 53 кино-чуруктар-биле таныжып көргеш, бодунуң бүгү шиитпирлерин чангыс үнбиле хүлээп алган. Фестивальдың тулган призери — (бүгү талазы-биле эң дээре кино-чурук дээш улуг шанналды чаалап алган) Польша болган. «Романтиктиг эзи кезиишкин» деп кино-чурукту фестивальдың кол шанналы-биле шаннаан.

Дамаскада байдал

ДАМАСК. (СЭТА). КАР-ның президентизи Насерниң июль 22-де чугаалаан чугаазы-биле холбаштыр, Сирияның революстуг командылалының национал чөвүлели медеглел парлап үндүргеш, ук чугааны «араб чаңгыс-эптиң хөрээнге дыка айыылдыг» деп айыткан. «Каир декларациязы-биле чарлаан үш талалыг федерациядан Каттышкан Араб Республиканың үнериниң дугайында» шиитпирни хүлээп алган президент Насерниң адынга эллээн каш буруулдадыышкыннар Дамаскының радиозун болгаш телевидениезин дамчыштыр номчаан ол медеглелде бар болуп турар.

Революстуг командылалдың национал чөвүлели июльдуң 18-те Сирияга эргилде кылыр дээн чедимче чок оралдажыышкын дээш харыысалганы Каирге онаап турар.

Сириянын революстуг командылалының национал чөвүлелинин медеглели

ДАМАСК. (СЭТА). Дүүн кежээ Дамаскага автомат-биле болгаш пулемёт-биле аткылажыышкын катап эгелээн болгаш чартык шак ажыр үргүлчүлээн. Кудумчулар дораан-на эзн апарган, кижилер бажыңнарынче чаштына берген. Транспорт шимчээшкини соксаан. Сирия армияның кол штавының кырынга реактивтиг самолёттар база катап дескине берген. «Национал гвардияның» солдаттары болгаш дайынчылары чогуур туруштарны эзлепкен.

Дамаск парлалгазынга парлап үндүрген албан дыңнадыындан илереп турары-биле алырга, «халдап келген тала» кол штабтан ырак эвесте паркка чаштынып чыткан беш дургуннар болган. Олар биле кол штабтың бажыңын камгалап турган солдаттарның ...ынга аткылажыышкын эгелээш, дораан-на ёзулуг тулчуушкун болу берген, аңаа реактивтиг самолёттар безин киришкен.

Бүгү африкан чурттарга хамаарышпас чорукту бээр

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Гананың КНО-да доктаамал төлөөлекчизи алчин Алекс Квейсон-Секки Гананың президентизи Кваме Нкруманың даасканы-биле, Африкада португали колониялларга хамаарышпас чорукту доп-дораан тыпсырын негээн чагааны Айыл чок чорук Чөвүлелинге дамчыдып берген.

Португали колониялларның дугайында болгаш Мурнуу-Африкан республиканың чазаанын чорудуп турары аймак-сөөк ылгаар политиканың дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле Айыл чок чорук Чөвүлели шиитпирлиг үеде чыглып турар-дыр деп, чагаада чугаалап турар. Португалдарның чорудуп турар ужур-дүржок аажылаашкыннарын бүрүнү-биле соксадыр. Африкада португали империяны бүрүнү-биле чок кылыр ужурлуг чугаалажыышкынның түңнелин кижи төрелгетен четикпейн манап турар.

«Аймак-сөөк ылгаар политиказы африканнарның кижи төлевин дорамчылааны болуп турар Мурнуу Африкага удур быжыг туруштуг болгаш шиитпирлиг хемчеглерни алырынче» Айыл чок чорук Чөвүлелин Кваме Нкрума кыйгырган. Ол чуртче бүгү-ле хевирниң боочепсээн болгаш оък-чемзээн чорударын болгаш садарын бүрүнү-биле хоругдаарын негеп тур бис деп, чагаада чугаалан турар. Аймак-сөөк ылгаар чорукту бүрүнү-биле үзүткап чок кылырын болгаш Мурнуу Африкада европейжи эвес кижилер кижиниң кол-кол эргелерин эдилээн турарын негеп тур бис.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ

Республикага АГААР-БОЙДУСТУҢ байдалы

Бүгүн республикага шокар булуттарлыг хүн болур, чамдык черлерге кыска чаашкыннар болур. Кызылга чаашкын шоолуг эвес болур. Хат өйтавында. Агаарның температураазы: республикага — 24—28, а Кызылга—26—28 градус чылыг.

Кинотеатрларга

ИЮЛЬ 27-ДЕ.

«НАЙЫРАЛ»: «Чоруп-ла турдувус» 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Казактар» 2.30, «Ол бүгүге чай буруулуг болган» 4.30, 6.30, «Оожум Дон» 3.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Уругларга программалар 10, «Арын-нүүр дээш» 3.15, 7.15, «У французских каминов» 11.15, 1.15, 5.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: Барабаның хан» 1.15, 3.15, «Ховуда хадыңнар» 7.15, «Ашак-кадай болушканы ындыг-ла кончуг эвес болган» 5.15, «Бистиң ынак Мексикавыс», «Ашак-кадай болушканы ындыг-ла кончуг эвес болган» 9.15 шактарда.

«ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА»: «Аныян чораан чылдары» 5, 7, 9. шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын, № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторуун 24—63, редакторуун орулакчызының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 35—24, пропаганда киллизиниң 23—54, харыысалгалыг секретарының 23—35, көдээ ажыл-агый киллизиниң 25—38, партийжи амыдырал киллизиниң 37—13, иштики информация киллизиниң 20—60, чагаа болгаш совет тургузуг киллистериниң 21—27, үлегүүр болгаш транспорт база культура амыдырал киллистериниң 22—64, бухгалтериялың 31—75, корректорларның 21—47. Солун келбейн барганда 32—75 телефонче долгаар.

ТС—01307. Культура министерствозунуң типографиязы